

UNIVERZA V LJUBLJANI

FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Petra Prešern

Ohranjanje kulturne dediščine na primeru Jurjevanja v Črnomlju

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

UNIVERZA V LJUBLJANI

FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Petra Prešern

Mentor: doc. dr. Aleš Gabrič

Ohranjanje kulturne dediščine na primeru Jurjevanja v Črnomlju

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

Ohranjanje kulturne dediščine na primeru Jurjevanja v Črnomlju

Jurjevanje v Črnomlju je svojstvena folklorna prireditev, ki je dobila ime po starih jurjevskih običajih. Od leta 1964, ko je bilo Jurjevanje v Črnomlju prvič organizirano, pa do danes, je prireditev ostala zvesta svojemu poslanstvu z ohranjanjem folklorne dediščine in je kot najstarejši folklorni festival na Slovenskem poznana na nacionalnem in mednarodnem nivoju. V zadnjem obdobju je organizatorjem uspelo prireditev razširiti, tako da je le-ta prerasla v osrednjo turistično in zabavno prireditev v tem delu Slovenije, pri čemer je ohranjanje folklorne dediščine še vedno rdeča nit celotne prireditve. Z diplomsko nalogo sem želela ugotoviti razloge za obisk Jurjevanja ter poznavanje same prireditve oziroma ozadja prireditve s strani obiskovalcev. Z analizo ankete sem ugotovila, da je pri mladih poglavitni razlog za obisk druženje s prijatelji ter ogled domačih in tujih folklornih skupin, medtem ko starejši pridejo predvsem zaradi folklorne dediščine in ohranjanja ljudskih šeg. Na podlagi intervjuja lahko potrdim, da so organizatorjeve želje še naprej usmerjene v folkloro in na prikaz ljudskih običajev, zato ni strahu, da bi prireditev izgubila prvotni pomen.

Ključne besede: jurjevo, jurjevanje, Zeleni Jurij, folklor, kulturna dediščina.

Preserving cultural heritage at the event Jurjevanje in Črnomelj

Jurjevanje in Črnomelj is unique event of the folk dance performances, which was named after the old traditions of jurjevo. From 1964, when Jurjevanje was hosted in Črnomelj for the first time, till now, the event is still faithful to its mission of preserving the heritage and folklore, as the oldest Slovenian folk festival, known on the national and international level. In recent years, the organizers managed to expand the event, so that it grew into a key tourist and entertainment event in this part of Slovenia, and where the folk heritage preservation is still common thread running through the entire event. In my thesis I tried to find reasons for visiting Jurjevanje and how visitors are familiar with the event and its background. With the analysis of the survey, I concluded that the main reason for young people to visit Jurjevanje is to socialize with friends and to see domestic and foreign folklore groups, while the elderly come due to preservation of folklore and folk traditions. Based on the interview, I am able to confirm that the organizer wishes to continue to focus on folklore and folk traditions, so there is no fear of losing the original meaning of events.

Key words: jurjevo, jurjevanje, Zeleni Jurij, folklore, cultural heritage.

KAZALO

1	UVOD	6
2	TERMINOLOGIJA.....	8
3	JURJEVO.....	10
3.1	Mitologija Zelenega Jurija in Svetega Jurija	10
3.2	Jurjevo na Slovenskem	11
3.2.1	Jurjevanje na Štajerskem.....	12
3.2.2	Jurjevanje v Prekmurju, na Notranjskem in Dolenjskem.....	13
3.2.3	Jurjevanje na Koroškem.....	13
3.2.4	Jurjevanje v Beli krajini	14
4	PRIREDITEV JURJEVANJE V BELI KRAJINI	16
4.1	Zgodovina festivala Jurjevanje v Črnomlju.....	16
4.2	Organizator Jurjevanja.....	19
4.3	Prizorišča Jurjevanja.....	19
4.4	Spremljajoči dogodki Jurjevanja	20
4.5	Jurjevanje v Beli krajini 2010.....	21
4.6	Financiranje Jurjevanja v Beli krajini.....	22
5	ANALIZA ANKET	23
5.1	Pridobivanje podatkov	23
5.2	Povzetek podatkov, pridobljenih z anketiranjem	23
5.2.1	Struktura anketirancev.....	23
5.2.2	Splošna analiza vseh vprašanj	24
5.2.2.1	Poznavanje zgodovinskega ozadja Jurjevanja v Beli krajini	24
5.2.2.2	Razlogi za obisk Jurjevanja v Beli krajini	25
5.2.2.3	Predlogi obiskovalcev za prihodnje	26
5.2.3	Primerjava odgovorov med mladimi obiskovalci ter ostalimi	27

6	ANALIZA INTERVJUJA	30
6.1	Potek	30
6.2	Pridobljeni podatki in videnje enega od organizatorjev	30
7	PRIMERJAVA PODATKOV, PRIDOBLJENIH Z INTERVJUJEM IN ANKETIRANJEM	33
8	ZAKLJUČEK	35
9	LITERATURA	38
10	PRILOGE	40
	PRILOGA A: ANKETNI VPRAŠALNIK	40
	PRILOGA B: VPRAŠALNIK ZA INTERVJU	43
	PRILOGA C: TRANSKRIPCija INTERVJUJA Z IZVRŠNIM PRODUCENTOM JURJEVANJA V BELI KRAJINI	44

KAZALO TABEL

Tabela 5. 1:	Rangiranje razlogov za obisk prireditve po pomembnosti.....	26
--------------	---	----

KAZALO SLIK

Slika 5. 1:	Rdeča nit prireditve Jurjevanje v Beli krajini	28
Slika 5. 2:	Mnenja o prireditvi Jurjevanje v Črnomlju.....	28
Slika 5. 3:	Rangiranje za obisk po pomembnosti (ocenjeni z oceno 1)	29

1 UVOD

Hojte, hojte k nam na Jurjevanje...

*Aj, zelena je vsa gora,
zelena je,
aj, zelena je.
Aj, notri raste trava,
diteljina,
aj, notri raste.
V Belo krajino vabimo,
na Jurjevo,
z brezovo vejico.
Vam v hišo s košem prihajamo,
dobrih želja,
dajemo jih iz srca.
Ko zimo znova prežene pomlad,
imam te rad,
s tabo srečen sem in mlad.
Na Jurjevanju se Anka vrti,
pridi še ti,
v kolu se sreča deli.
Na Jurjevanje Vas vabimo,
ker ljubimo
Belo krajino.
Zeleni Jure Vam roko poda,
z Anko želi,
da Jurjevanje živi...
(Klobučar 2007, 4).*

Za v uvod diplomskega dela sem napisala himno Jurjevanja v Beli krajini, ki jo je leta 2007 napisal in priredil Borut Klobučar. Pesem opisuje, kako vsako pomlad pride Zeleni Jurij med belokranjske ljudi in jih vedno znova razveseli, saj prinese srečo, rast, obilje, veselje, v zameno pa dobi darove. »Zeleni Jurij je starodavni slovanski mitološki junak, ki prinaša pomlad, srečo in obilje, obredje ob jurjevem pa poudarja ponovno rast in začetek novega življenjskega kroga« (Jurjevanje 2008, 37).

Po starih jurjevskih običajih je ime dobila tudi folklorna prireditev v Beli krajini, katere poslanstvo stremi v prvi vrsti k ohranjanju belokranjske plesne, pesemske ter oblačilne dediščine. Z vzornim prizadevanjem k doseganju pravilnega odnosa do dediščine skrbi za prenos zavedanja o pomembnosti identitete na mlajše rodove in tako zagotavlja ohranitev kulturne dediščine.

Jurjevanje v Črnomlju je največja prireditev v Občini Črnomelj, največja folklorna prireditev v Beli krajini in ena večjih folklornih prireditev v Sloveniji. V svoji sedeminštiridesetletni zgodovini se je trdno zasidrala v črnomaljskem okolju in Črnomaljci in Belokranjci so jo vzeli za svojo. Vsakoletno na prireditvi nastopi večina belokranjskih folklornih skupin. Predstavijo

se tamburaške skupine, ljudske pevke, vrsta tematik s področja dediščine in že vrsto let tudi folklorne skupine iz ostale Slovenije in tujine. Prireditev je že v svojih začetkih pomembno vplivala na delo belokranjskih folklornih skupin, saj je marsikatera vadila predvsem za nastop na Jurjevanju, tako so organizatorji prireditve skrbeli tudi za delovanje folklornih skupin. »V zadnjem obdobju je organizatorju uspelo prireditev razširiti, tako da je le-ta prerasla v osrednjo turistično in zabavno prireditev v tem delu Slovenije, pri čemer je ohranjanje folklorne dediščine, pristne kulinarike in rokodelstva še vedno rdeča nit celotne prireditve« (Fabjan v Jurjevanje 2008, 3).

V diplomski nalogi bom predstavila prireditev Jurjevanje v Beli krajini, katerega cilj je ohranjanje kulturne dediščine oziroma ljudskega izročila. Nalogo lahko razdelim na dva dela. V prvem delu bom uporabila zgodovinsko in opisno metodo ter z analizo sekundarnih virov predstavila običaj jurjevo in prireditev Jurjevanje. Pri tem se bom upirala predvsem na strokovno literaturo s tega področja, uporabila pa bom tudi nekatere podatke v obliki zapisanih spominov. V drugem delu bom analizirala rezultate, pridobljene v anketi, opravljene med naključnimi udeleženci prireditve in povzela glavne ugotovitve strukturiranega intervjuja z enim od organizatorjev prireditve. Namen ankete je ugotoviti namen obiska prireditve in odkriti prepoznavnost Jurjevanja v Beli krajini oziroma izvedeti mnenja obiskovalcev o prireditvi, namen intervjuja pa je izvedeti čim več podrobnosti o prireditvi, ugotoviti čemu dajo organizatorji največji pomen ter jih povprašati o nadaljnjih ukrepih, planih in ciljih. Na podlagi zbranih podatkov bom poskušala ovreči oziroma potrditi naslednji hipotezi:

1. Z Jurjevanjem poskušajo organizatorji pokazati ta običaj v njegovi čim bolj izvorni obliki.
2. Mladi v Beli krajini so pripravljeni sodelovati pri organiziranju prireditve zato, ker v tem vidijo varovanje in ohranjanje kulturne dediščine.

Namenov mojega raziskovanja in pisanja je več. Na ta način bom sama pridobila kar največ znanja o prireditvi ter odnosu do dediščine ter njeni vlogi v tovrstnih prireditvah. Na začetku bom najprej nekaj besed namenila opredelitvi terminov, kateri bodo v nadaljevanju naloge precej uporabljeni in se vežejo na dediščino, turizem ter folkloro. Sledila bo predstavitev praznika jurjevo, zgodovinsko ozadje jurjevanja, zgodovina prireditve, opis Jurjevanja v Beli krajini 2010, nato pa bom počasi prešla na analizo anket, analizo intervjuja in navajanja ključnih ugotovitev.

2 TERMINOLOGIJA

Pri pisanju diplomske naloge uporabljam terminologijo, ki se veže na dediščino ter na turistične prireditve, zato se mi zdi pomembno, da najprej predstavim posamezne izraze kot jih dojemajo strokovnjaki na posameznih področjih.

1. Kulturno dediščino je Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije opredelil kot vir in dokaz človeške zgodovine in kulture, ne glede na njihov izvor, razvoj in ohranjenost. Njena osnovna funkcija je »neposredno vključevanje v prostor in aktivno življenje v njem, predvsem na področju vzgoje, posredovanja znanj in izkušenj preteklih obdobij ter krepitev narodove samobitnosti in kulturne istovetnosti« (Kaj je kulturna dediščina?).

2. Ljudski običaj, šego ali navado narodopisna znanost razlaga »kot dejanje, ki je imelo za svoje osnovno gibalno neko vero, verovanje ali časovno predstavo. Ko razpade podlaga, običaj ostane in prehaja od roda do roda, kar vse je odvisno od ljudi« (Valant 1986, 1).

3. Enciklopedija Slovenije **turistično-folkloristično prireditve** opisuje kot prireditve, ki obuja in ohranja razne oblike ljudskega izročila. Po navadi gre za prireditve, ki bogati turistično ponudbo nekega kraja s prikazovanjem kakšnega dogodka ali opravila iz človekovega življenja ter predstavljanjem šeg ali navad, povezanih s koledarskim časom ali posebnostjo posameznega območja, kot na primer alpskega, panonskega, mediteranskega itd. Prireditve je lahko osrednji motiv za obisk določenega turističnega kraja ali le dopolnilo in popestritev turistične ponudbe, saj se z vključevanjem šeg, pesmi, plesov, iger, mask ter ljudskih noš v turistično ponudbo, varuje dediščino pred pozabo. Poimenovanje prireditve je lahko povezano s kmečkimi ali obrtniškimi opravili ter koledarskim časom. Vse številčnejše pa so tudi prireditve, ki prikazujejo šege življenjskega kroga, zlasti ohceti in njene sestavne dele, kot so vasovanje, dekliščina ali fantovščina. Takšne prireditve lahko trajajo tudi po več dni, katere osrednji del dopolnjujejo še zabavni programi, sejmi, razstave, razna tekmovanja, kulinarčna ponudba, plesi in podobno (Enciklopedija Slovenije 1999, 400–401).

4. Besedo **folklor**a je William John Thoms prvič uporabil v prvi polovici 19. stoletja za oznako nešolanih ustvarjalnih ljudi, medtem ko je Slovenec Karel Štrekelj izraz prevzel za ustvarjalnost večinskega, kmečkega prebivalstva. Veliki splošni leksikon (2004, 1186)

opisuje, da je takšna označitev nastala za slovstveno izročilo pesmi, pravljič, pripovedk oziroma za ljudsko vednost in modrost. V leksikonu je poimenovana na tri načine: kot tradicionalna ljudska kultura, kot duhovno izročilo določene etnične skupnosti, ljudstva ali kakšne druge skupine in kot slovstvena folklor. V splošni pogovorni rabi pomeni značilne tradicionalne in sodobne navade ter značilnosti narodov, ljudstev in posamičnih skupin ljudi. V nestrokovni rabi pa spodbujene in režirane predstave ljudskih plesov in šeg zunaj njihovega izvirnega okolja. Malo drugačno razlago folklore nam ponuja Slovenski veliki leksikon (2003, 562), ki pojmuje folkloro kot spontano, pretežno nešolano in na ustni tradiciji temelječo ustvarjalnost širšega sloja prebivalcev. Se pravi, da gre za ljudsko duhovno kulturo, ki obsega ljudsko pesništvo, prozo, glasbo, ples ter vključuje etnološka, regionalna, tradicijska in religiozna izročila.

5. Folklorizem je v Slovenskem velikem leksikonu (2003, 562) na kratko, vendar jedrnato, razložen kot »družbeno-kulturni pojav, pri katerem so elementi folklore iztrgani iz avtentičnega okolja in v prirejeni obliki predstavljeni na odru, turističnih in kulturnih prireditvah«. Malo bolj na široko pa je opredeljen v Velikem splošnem leksikonu (2004, 1186), kjer je opisan kot folklorni pojav, ki je vzet iz izvirnega okolja njegovega nastanka in funkcije v vsakdanjem življenju ljudi. Gre za predstavitve folklore v povsem drugačnem kulturnem okolju, ki je prilagojen drugotnim potrebam in namenom sodobne družbe. Folklorizem se največkrat pojavlja v glasbenih in plesnih priredbah na odrih in prireditvah, s čimer postaja del zabave in množične kulture, deloma pa še ohranja pomen lokalne, regionalne, narodne ter politične identitete. Obsega tri različne pojavne oblike, to so glasbeni, scenski ter likovni folklorizem, katere skupno poimenujemo avdiovizualni folklorizem.

3 JURJEVO

Jurjevo je najbolj priljubljen pomladni praznik, saj po ljudskem koledarju predstavlja začetek pomladi. V naših krajih ga slavimo 23. ali 24. aprila, ponekod v Srbiji in Bolgariji 5., 6. ali 7. maja, po koptskem koledarju pa 18. aprila (Šmitek 2004, 111). Praznik svetega Jurija je samo »nadomestek za neko starejše praznovanje božanstva, čigar zasluga je bila v vsakoletnem ponovnem ozelenetju narave. Praznovanje je povezano z davnimi pastirskimi šegami, saj se je v tem času marsikje začela spet paša in sklepale so se pogodbe s pastirji« (Bogataj 1992, 322). Podoba spet zelene narave je povezana z razmeroma pogostim poimenovanjem Zeleni Jurij, ki ga poznajo v številnih slovenskih pokrajinah ter je opevan v mnogih jurjevskih pesmih. Slovenske jurjevske pesmi oznanjajo prihod pomladi, prebujanje narave, odpiranje zemlje ter plodnost pridelkov, opevane pa so v številnih obredih, kot na primer kresovanje, jurjevski obredi, poroke, setve itd. »V Zelenem Juriju se skriva prastara indoevropska pa tudi vzhodnjaška figura, hkrati pa so se o tem vitezu pomladi nanizale najbolj značilne šege ekvinokcijskega obdobja« (Ovsec 2010, 32). Za lažje razumevanje bom v nadaljevanju predstavila to mitsko bitje.

3.1 Mitologija Zelenega Jurija in Svetega Jurija

Če se sedaj preselimo k mitološki podobi Zelenega Jurija, moramo najprej objasniti razliko med Zelenim Jurijem in Sv. Jurijem. Zeleni Jurij je mitološki sin najvišjega slovanskega boga Peruna, zaščitnik živine in konj, ščiti pred kačami, prinaša rodovitnost in v dvoboju premaga sovražnika. Sv. Jurij pa naj bi bil vojak, svetnik in mučenec iz 4. stoletja, ki je rešil Sv. Marjeto pred zlobnim zmajem in s krščanstvom prevzel vlogo bajeslovnega junaka (Slovenski etnološki leksikon 2005, 705).

Zgodba Sv. Jurija (lat. Georgius) je tragična, saj je kot sin krščanskih staršev leta 303 v maloazijski Kapadokiji umrl mučeniške smrti. V tistem času je vladal rimski cesar Dioklecijan, ki je preganjal in mučil kristjane, katerim je pripadal tudi Sv. Jurij. Vendar Jurij je mučenje junaško prestal, ker je zaupal v zmago Kristusa nad trpljenjem in s tem spodbujal ljudi, da so stopili v krščansko vero. O njem je veliko legend, ena izmed najbolj znanih je legendarni boj z zmajem, kjer zmaja obglavi in s tem reši dekle. Ta zgodba ima globlji pomen, in sicer z obglavljanjem zmaja, Sv. Jurij prežene zimo, iz krempljev zmaja reši

Marjeto oziroma prikliče pomlad. Iz tu izhaja, da naj bi hrup trobentanja, zvončkljanja in vpitja ob jurjevanju pregnal zimske demone, hkrati pa s kresovi in z metanjem žarečih bukovih ploščic okrepili sonce (Ovsec 2010, 34–35).

Da je jurjevanje obredno vpeljevanje pomladi, nam pričajo tudi legende o Zelenem Juriju. Zeleni Jurij je lik, poznan po vsej slovanski Evropi, in sicer pod imeni Šentjurij, Jurek, Juraj, Jurač, Jarilo, Vesnik itd. Je bajeslovni lik, katerega zgodba na osnovni ravni predstavlja večno borbo med dobrim in zlim, med zimo in pomladjo, med mrazom in toploto, med jalovostjo in rodovitnostjo. V primeru, da je jurjevo zeleno, pravijo da je Jurij prihajal na zelenem konju, če pa je narava še prekrita s snegom, je Jurij prihajal na belem konju. Legend o Zelenem Juriju je več, vendar bom predstavila le zgodbo, ki jo je opisal Damjan Ovsec v knjigi Praznovanje pomladi in velike noči na Slovenskem in po svetu. Avtor opisuje Zelenega Jurija kot mladega boga, ki k nam prihaja z daljnih krajev oziroma s konca sveta. Za njega je značilno, da hodi po blatu in zemlji ter kamor stopi prinese rodovitnost. Iz vsake njegove stopinje začne nekaj rasti, zato mu tudi rečejo bog vegetacije. Legenda pravi, da obstajata zgornji in spodnji svet, ki sta v nenehnih spopadih. Zgornjemu vlada Perun, oče Jurija, spodnjemu pa Veles. Jurija v obliki kače ali zmaja sicer vzgaja Veles, saj ga je kot majhnega ukradel Perunu, vendar v končnem obračunu med spodnjim in zgornjim svetom Jurij prestopi na očetovo stran. Naloga Jurija je namreč ta, da poseka glave kačam in zmajem, ker so vladarji spodnjega sveta in seveda ogrožajo zgornji svet ter s tem ovirajo rast. Življenje se začne, šele ko mladi, neoženjeni bog Jurij pride z mečem in odseka zmaju glavo. Zgodba pravi, da se Veles vsako leto povzpne na goro in grozi vrhovnemu bogu Perunu. Ustvari kamnito nebo, s katerega padajo kamenje in skale. Jurij je sin gromovnika, za katerega je značilno, da s pomočjo podzemeljskega in nebesnega ognja, vulkanskega izbruha ali strele, ki trešči na zemljo, ter dežja ustvarja rodovitnost. Za Jurija, ki ima povezave z nebom in soncem, hkrati pa je bitje podzemlja, je značilno, da nosi strelo ali iskre, s katerimi uniči z neba padajoče kamenje in skale, hkrati pa mu od nog odteka voda sovražnega podzemskega sveta in Velesa. Tako kamnita zemlja pride do vode in narava se lahko začne prebujati (Ovsec 2010, 34).

3.2 Jurjevo na Slovenskem

Jurjevsko koledovanje je bilo razširjeno v vseh slovenskih pokrajinah in na hrvaškem obmejnem pasu s Slovenijo. Vsaj do druge svetovne vojne je bilo zelo živo v Beli krajini, po

vzhodnem Dolenjskem, Koroškem in Štajerskem. V nekaterih krajih se je ohranilo še po vojni, ponekod celo do današnjih dni. Ali pa je bilo vmes prekinjeno in kasneje na novo obujeno, kot na primer v Beli krajini. Vendar belokranjske kolednice se po glasbenih in tekstovnih značilnostih precej razlikujejo od drugih slovenskih, ravno tako po ohranjanju izročila, saj je belokranjsko izročilo ohranilo ime Zelenega Jurija, katerega je marsikje drugje na Slovenskem nadomestil Sveti Jurij (Šmitek 2004, 118).

Jurjevo se je na Slovenskem praznovalo s posebnim obredjem, imenovanim jurjevanje. Ko danes govorimo o jurjevanju, najprej pomislimo na Belo krajino in na Koroško, čeprav se je nekoč jurjevalo po vsej Sloveniji. »Jurjevske šege in navade so danes skromni ostanki še na prelomu 19. stoletja v 20. stoletje zelo razvitih oblik praznovanja. Glavna vsebinska sestavina večine so bili sprevodi otrok in fantov, ki so od hiše do hiše nabirali darove in navadno te obiske spremljali s pesmimi. Sestavina jurjevanj so bili nekdanj tudi ognji in kresovi« (Bogataj 1998, 33). V nadaljevanju bom najprej predstavila jurjevanja po Sloveniji, ki so že izumrla, nato pa še jurjevanje na Koroškem in nazadnje jurjevanje v Beli krajini.

3.2.1 Jurjevanje na Štajerskem

Iz spodnjega Štajerskega se Zelenega Jurija spominja Ignacij Orožen, zgodovinar iz Laškega. Pravi, da so Laščani vsako leto na jurjevo ovili kakega moža od glave do pet v bukovo zelenje in ga sprehajali po trgu, hkrati pa prepevali pesem. Živo se spominja obhajanja Sv. Jurija tudi zgodovinarjev nečak Fran Orožen, ki pravi, da so na dan Sv. Jurija otroci po trgu vodili Zelenega Jurija. To je bil štirinajstletni deček, na gosto odet v zelene bukove veje tako, da ga niso mogli spoznati. Spremljala ga je množica otrok, ki je navdušeno prepevala naslednjo pesem: »*Zelen'ga Jurija vodimo, za jajca, špeha prosimo; sveti Juri orožnik, bodi ti naš pomočnik; o svetem Jurju maša je dobra kravja paša*« (Ljudska pesem v Kuret 1989). Mladina je hodila od hiše do hiše in prejemale darove, po končanem sprevodu pa se zbrala v kaki hiši in se gostila s cvrtjem in vinom. Teh običajev je na Štajerskem mnogo, saj ima skoraj vsak kraj svoja različico jurjevanja in s tem oznanjanje pomladi (Kuret 1989, 265–266).

3.2.2 Jurjevanje v Prekmurju, na Notranjskem in Dolenjskem

Zeleni Jurij je obiskal tudi prebivalce v Bogojini v Prekmurju. K vsaki hiši je prinesel razcvetelo črensovo vejo, katero je zasadil v ogenj, v zameno pa dobil jajce. Tudi z Notranjske in Gorenjske so ohranjena besedila jurjevskih pesmi, ki so se rabila pri jurjevskih obhodih, vendar zgodb o obhodu pa ne. Na Dolenjskem, okoli Novega mesta je ohranjen le še spomin na Zelenega Jurija, saj obhodov že dolgo ni več. Po drugi svetovni vojni pa je obhodniški način jurjevanja še živel v spodnjem Posavju, na Krškem polju in v njegovem obrobju. Tu so jurjevske kolednice od vasi do vasi različne, sam potek jurjevskih obhodov pa podoben. Na večer pred Sv. Jurijem se za koledniški obhod zberejo fantje, po večini stari nad 18 let ali fantje, ki so že odslužili vojaščino. V Boštanju se jih je zbralo od deset do trideset, na Raki po pet fantov. Najslabši pevec med njimi je moral nositi košaro in pobirati darove. Peti so začeli ob mraku in peli toliko časa, dokler niso obhodili ves okoliš. Gospodinje so jih v večini počakale, saj je bilo rečeno, da kokoši raje nesejo, če hišo obišejo koledniki. V zameno so jih obdarili z jajci, slanino, drobižem in pogostili z vinom. Kjer niso dobili nič, so jim zagrozili z naslednjo pesmijo: »*Ker nam niste nič darvali, prav iz srca radi dali, Bog daj in preljub svet Jur, da b vam požeru vse jajce hur*« (Ljudska pesem v Kuret 1989). V nedeljo po jurjevem pa so se fantje zbrali in si z nabranimi darovi pripravili gostijo, saj so verovali, da jih bo ta jed varovala pred boleznijo (Kuret 1989, 267–272).

3.2.3 Jurjevanje na Koroškem

Jurjevanje se je kot šega ohranilo tudi na Koroškem, zlasti v Rožu. Jurjevske šege in navade so danes le skromni ostanki včasih zelo razvitih oblik praznovanj tega osrednjega pastirskega praznika. V večini so glavna vsebinska sestavina sprevodi otrok ali fantov, ki od hiše do hiše nabirajo darove in prepevajo pesmi. Po zapisu Matija Majarja Ziljskega iz leta 1841 pa lahko izvemo, da so se včasih v Rožu fantiči in pastirji sestali v mraku, na občinskem pašniku zunaj vasi. Enega izmed njih so poimenovali Šentjurij, saj je bil ovit v slamo in je predstavljal pomlad. Ostali pa so imeli s seboj kravje rogove in zvonce. Vsi skupaj so naenkrat začeli tuliti v rogove, zvončkljati in se skupaj spustili v dir proti vasi. Ustavili so se pred vsako hišo in v en glas zapeli: »*Sveti Šent-Juri potrka na duri, ma jeno hlačo zeleno, jeno rudečo. Je še le prišel v deželo, je ga že vse veselo: tičice v grmovji, kukovca v bukovji. Rumene rožice lepo sveto, se svetga Šent-Jurja veselo*« (Ljudska pesem v Kuret 1989). Gospodinje so se jim

oddolžile z jajci, maslom, kruhom in včasih tudi klobaso. Šentjurjevci pa so jim v zahvalo blagoslovili živino in njihova dekleta (Kuret 1989, 261–262).

3.2.4 Jurjevanje v Beli krajini

Najbolj znana pokrajina, ki slavi Zelenega Jurija pa je Bela krajina. Tu sta najbolj pogosti obliki črnomaljsko in pastirsko jurjevanje, katera bom predstavila v nadaljevanju. Pri črnomaljskem jurjevanju se je na jurjevo nedeljo mladina zbrala na Gričku, kjer so izbranega mladeniča odeli v sveže zelenje, da je predstavljal Zelenega Jurija. Dekleta so v tem času okrasila mlado brezo s pisanimi trakovi in rožami. Nato se je skupina napotila v mestno jedro. Na čelu so stopali fantje, ki so piskali na frule in trobili na tule. S tem so simbolično odganjali zle sile, ki so hotele preprečiti prihod pomladi. Za njimi so šli fantje, ki so nosili okrašeno drevo – mlaj. Za drevesom je stopal Zeleni Jurij, na koncu pa so se sprevodu priključila še dekleta. "Na placi" pred komendo so pričakali spreved zelenega Jurija meščani Črnomlja in vaščani okoliških vasi. S trakovi in pisanim cvetjem okrašeno drevo so fantje prislonili na Stoničevo graščino, kjer so na oknih čakala dekleta. Le-ta so iz drevesa osmukala pisane trakove in cvetje. Ta čas so juraši odpeljali Zelenega Jurija do mosta pod cerkvico Sv. Duha in vrgli zeleni koš v vodo reke Dobljice. S tem je bilo obredja konec (Marolt 1936, 5–33). Druga oblika obredja je bilo pastirsko jurjevanje, ki se je ohranilo v vaseh do druge svetovne vojne, nato pa zamrlo. Na jurjevo, 24. aprila, so se zbrali vaški pastirji. Enega izmed sebe so oblekli v zelenje in mu dali v roke ozelenelo drevo ali drog okrašen s cvetjem in pisanimi trakovi, nato pa odšli koledovat od hiše do hiše. Pred hišo so zapeli: »*Prošel je prošel pisani vuzem, došel je došel Zeleni Jure...*« (Ljudska pesem v Kuret 1989). Gospodinja jih je obdarovala z jajci in kakšnim novčičem, od Zelenega Jurija pa je odtrgala vejico in jo zataknila za streho, saj je verjela, da bodo kokoši zato bolj pridno nesle. Če pa gospodinja ni sprejela jurašev in jih ni obdarila, so juraši od Jurija odtrgali zeleno vejico in jo vrgli čez streho hiše rekoč: »*Da bi nikoli več kokoši jajc ne znesle!*«. Včasih so še zagrozili: »*Vaša vrata polna blata, vaša hiša polna miša, vaši vrti polni krti*« (Ljudska pesem v Kuret 1989). Tako so juraši obhodili vso vas, nato pa si privoščili gostijo (Kuret 1989, 257–260).

V Beli krajini so se oblike jurjevanja »ohranile kot zgodovinski spomin in gledališče zgodovine, le da so močno režijsko prikrojene in uporabljene v turizmu. Jurjevanje v Beli krajini je ponekod že po prvi svetovni vojni skoraj popolnoma izginilo, a so ga umetno, z igro in režijo spet oživili« (Bogataj 1998, 31). V Črnomlju vsakoletno, letos že

sedeminštiridesetič, pripravijo prav posebno turistično prireditev, ki se imenuje Belokranjsko ali črnomaljsko jurjevanje, hkrati pa je tudi folklorni festival. Vsebina dogajanja je nastala iz raziskav in razmišljanj folklorista Franceta Marolta pred drugo svetovno vojno. Iz spominov na Jurjevanje v Črnomlju je tako nastal splet nastopov folklornih skupin, povezan z elementi nekdanjega Jurjevanja. Osrednji dogodek pa je prav gotovo sprevod z brezovim zelenjem okrašenega Zelenega Jurija in slavnostno okrašenega maja po Črnomlju. Kot sem že zapisala zgoraj, se slavnostni sprevod zaključi, ko dekleta polomijo veje na okrašenem drevesu in poberejo z njega rute ter pisane trakove. Zelenega Jurija, seveda le njegovo zeleno preobleko, pa vržejo v vodo (Jurjevanje 1997, 3–4).

4 PRIREDITEV JURJEVANJE V BELI KRAJINI

V Črnomlju vsakoletno pripravljajo belokranjsko jurjevanje z umetno obujenim prikazom nekaterih elementov, povezanih z Zelenim Jurijem v Beli krajini. To pripravljajo za potrebe turistične industrije, za oživljanje tradicije in skrbi za našo dediščino. Gre za gledališko igro na prostem, na umetno aranžiranem prostoru. Dr. Janez Bogataj pravi, da gre za izrazit pojav folklorizma, saj ko se je pojavila ideja po umetni obnovitvi Zelenega Jurija, je bil pojav že mrtev in ga je bilo treba oživeti na osnovi zapisov in pripovedovanj. V knjigi *Sto srečanj z dediščino na Slovenskem* je napisal: »Nadaljnje življenje tega folklorizma je bilo povezano s predpisanim scenarijem, šlo je za igranje, vendar ne zgodovine, kot sem dejal ob modelu »živega muzeja«, ampak v bistvu za stereotipno prirejeno rekonstrukcijo, za neki splošen model. Folklorizem je namreč vedno zunanji poseg v dediščino, ko se kak pojav, šega ipd. ne razvija več v kontekstu z njenimi nosilci, s časom in prostorom« (Bogataj 1992, 322).

4.1 *Zgodovina festivala Jurjevanje v Črnomlju*

Jurjevanje v Črnomlju je folklorna prireditev, ki je bila prvič organizirana leta 1964 po nekajletnih prizadevanjih vodilnih članov takratnega Občinskega sveta Svobod in prosvetnih društev Črnomelj, Slavka Grahka, Janeza Kramariča, Anke Tomc, Alojza Cvitkoviča ter nekaterih ostalih kulturno zavednih entuziastov. Ideja je bila organizirati vsakoletno belokranjsko folklorno prireditev v Črnomlju, ki naj vzpodbuja folkloriste k delu, saj naj bi na prireditvi nastopale vse belokranjske folklorne skupine s plesi in obredji svojega kraja (Kramarič v Jurjevanje 2003, 4).

Spomine na prvo Jurjevanje obuja Janez Kramarič takole:

Okrepljeni z zavestjo o vrednotah in pomenu dediščine smo v letih 1959 do 1964 nekajkrat poskusili prodreti z idejo o osrednji belokranjski folklorni prireditvi v Črnomlju. Pomenila bi oživitev folklorne v krajih, kjer so že imeli folklorne skupine, ki so ohranjale in prikazovale predvsem obredja njihovega kraja in okoliša, motivirala bi skupine h kvalitetnejšemu izvajanju plesov in obredij, znatno pa bi doprinesla k turističnemu razvoju naše dežele. Pa, žal, nismo uspeli. Takratni občinski družbenopolitični funkcionarji niso bili dovzetni za to idejo. Odklanjali so jo z nesprejemljivim argumentom, ki se je glasilo nekako tako: »Kaj naj sedaj, ko dvigamo Belo krajino iz zaostalosti, naši ljudje plešejo v

gatah!« Naša vztrajnost je bila neuspešna, dokler ni zasedel županskega mesta ing. Rado Dvoršak, ki je v letu 1964 takoj podprl našo idejo in uspel prepričati tudi druge funkcionarje o vrednotah in pomenu te naše dediščine. In smo začeli (Kramarič v Jurjevanje 2003, 4).

Pobudnika, Slavko Grahek in Janez Kramarič, sta pridobila nekaj zavzetih sodelavcev, s katerimi so naredili načrt in pričeli z delom. Najprej so morali vzpodbuditi folklorne skupine in poiskati vodje teh skupin, nato pa se je začelo naporno iskanje ljudi, kolašev in tamburašev. Ko so zaključili s to nalogo, se jim je pokazal nov problem, in sicer primanjkljaj narodnih noš in instrumentov. Praktično vse skupine je bilo potrebno na novo opremiti z narodnimi nošami, tamburaške zборе pa opremiti z nekaterimi novimi instrumenti. Po pridobitvi denarnih sredstev od črnomaljskega župana se je začel lov na platno za preko sto narodnih noš. To je bil kar problem, saj so v Beli krajini že opuščali tkanje, zato so se po platno odpravili v bližje hrvaške vasi, kjer so ga imeli še dovolj. Rdeče platnene pasove za žensko nošo, široke usnjene pasove za moško nošo in svilene barvne rute s franžami so ravno tako dobili na Hrvaškem, medtem ko jim je klobuke izdelal kamniški klobučar. Ko so bili materialni pogoji za folklorni festival rešeni, je bilo potrebno pripraviti še vsebinski del, za kar so zadolžili Janeza Kramariča. Za nedeljski program je sestavil primeren vezni tekst, za katerega se je odločil, da ga bo prebral sam in to v narodni noši. Vezni tekst je povezoval nastop posameznih folklornih skupin, ki so izvajale vsaka svoj program s plesi. S sobotnim programom pa je imel malo več dela, saj je moral najprej prebrati zapise o tem, kaj se je dogajalo na kresni večer nekoč. Za izvedbo programa ob kresu je izbral folklorno skupino iz Dragatuša, saj je bila edina folklorna skupina, ki ni imela ljudskih plesov iz svojega krajevnega območja, pač pa so plesali razne belokranjske plese. Sobotnega programa je bil deležen tudi ljudski godec Jazo, katerega je odlično ponazoril Viničan Vince Ostronič. Jazo je pred drugo svetovno vojno razveseljeval Belokranjce, predvsem na svatbah z igranjem na dva inštrumenta hkrati, na orglice in na gudalo (Kramarič v Jurjevanje 2008, 13–15).

Pri vprašanju, kako poimenovati to osrednjo belokranjsko folklorno prireditev, niso kaj dosti premišljevali. Jurjevanje se jim je zdelo najbolj primerno, saj je bilo to praznovanje starim Slovanom, Slovencem in Belokranjcem eno poglobitnih verskih obredij. Janez Kramarič je zapisal: »Kaj je primernejši naslov za tako prireditev, za tak velik pohod belokranjskih noš in skupin z rajanjem v svojih plesih ob pesmih in tamburanju, kot je Jurjevanje? Veselje v

nastali pomladi! Sicer so pa tudi Zelenega Jurija tradicionalno spremljale skupine, ki so v sklopu jurjevskega obreda tudi plesale in pele...« (Kramarič v Jurjevanje 2003, 5).

Za prireditveni prostor je bila izbrana draga pod železniško postajo, katere se je kasneje prijelo ime Jurjevanska draga. Pri izbiri datuma prirejanja prireditve pa so se ozirali na vreme, saj je jurjevo (24. april) v prezgodnji pomladi, ko vreme še ni ustaljeno in bi vremenske motnje lahko motile prireditev, kres pa je spet tako pozno v juniju, da bi bilo lahko že zelo vroče. Tako je osrednja prireditev z nastopom belokranjskih folklornih skupin bila na prvo nedeljo, 7. junija 1964, na predvečer pa kresovanje s petjem kresnic ob kresu in rajanje plesalcev z ljudskim godcem Jazom (Kramarič v Jurjevanje 2003, 5–6).

Organizatorji so bili več kot zadovoljni nad kvalitetno izvedenim programom in nad številnimi zadovoljnimi obiskovalci. Janez Kramarič se spominja, da je Jurjevanje že s prvo prireditvijo razgibalo ves Črnomelj. »Prišli so domačini s svojci, živečimi izven Bele krajine, znanci in prijatelji ter drugi, ki jih je privabila Bela krajina s pomladno lepoto in folklornim bogastvom. Prišli so strokovnjaki, brnele so filmske kamere in utripali fotoaparati. Bili so prijetno presenečeni, pa tudi polni novih mnenj, idej in zamisli, kar smo upoštevali pri prihodnjih Jurjevanjih in Kresovanjih« (Kramarič v Jurjevanje 2003, 6). Osrednja belokranjska folklorna prireditev je v celoti uspela. Občinstvo je svoje zadovoljstvo izrazilo z glasnimi aplavzi, mediji na svoj način, strokovnjaki iz ljubljanskih strokovnih institucij pa z osebnimi čestitkami in priznanji. Organizatorji in vodje folklornih skupin so od Zveze kulturno-prosvetnih organizacij Slovenije prejeli pisna priznanja. Med njimi tudi Janez Kramarič, ki se priznanja spominja takole: »V delovni sobi doma, kjer se že več let upokojen, torej v tretjem življenjskem obdobju, zadržujem pri sedanjih stvaritvah, visi na častnem mestu in me nostalgичno spominja na čase rojstva tega našega, takrat »nebogljenega otroka«, ki je do danes »zrasel in se razvil« v mednarodni folklorni festival« (Kramarič v Jurjevanje 2008, 15–16).

Na prireditvi so se vsakoletno predstavile domače, belokranjske folklorne skupine, a že po nekaj uspešnih letih tudi gostujoče skupine iz ostale Slovenije ter tujine. Belokranjske folklorne skupine prikažejo ljudske plesne Bele krajine s konca 19. in začetka 20. stoletja, prav tako zapojejo in zaigrajo na ljudske inštrumente: bisernico, brač, berdo, bugarijo, piščal, gudalo, brezov list, rog iz lubja itd. »Posamezne folklorne skupine so bile kmalu po prvem Jurjevanju vabljene v razne kraje Slovenije in izven nje, kot so še danes. S tem dobivajo novo

motivacijo, se pomlajujejo, dvigajo kvaliteto in iščejo pozabljene ljudske pesmi in obredja ter jih na vsake toliko časa iztrgajo pozabi in obelodanijo. Z nastopi v tujini pa afirmirajo našo Belo krajino z njeno folklorno dediščino« (Kramarič v Jurjevanje 2003, 6).

4.2 Organizator Jurjevanja

Novi organizatorji prireditve so prinesli nove ideje, odkrili še neodkrite stvari belokranjske narodne zakladnice in popestrili program osrednje folklorno-turistične prireditve. Uradni organizator najstarejšega folklornega festivala v Sloveniji je Razvojno-informacijski center Bela krajina (RIC Bela krajina), katerega ustanoviteljici sta občina Črnomelj in občina Semič. Naloga RIC-a Bela krajina je razvoj, pospeševanje in promocija turizma in podjetništva v Beli krajini ter organiziranje vseh večjih prireditev na področju lokalnih skupnosti Črnomlja in Semiča. Za potrebe festivala Jurjevanje v Beli krajini je RIC ustanovil naslednji organizacijski odbor. Direktor festivala je Peter Črnič, umetniški vodja Helena Vukšinič, izvršni producent Gregor Jevšček, vodja programa Anita Matkovič, Jaka Birkelbach je odgovoren za odnose z javnostmi, medtem ko je Lidija Ivanšek poslovna sekretarka festivala (Jurjevanje v Beli krajini).

4.3 Prizorišča Jurjevanja

Z novo organizacijsko ekipo pa se je razširilo tudi prizorišče dogajanja. Sprva je bilo glavno prizorišče Jurjevanska draga, ki je dobila ime ob prvi prireditvi in se veže na dediščino dobro poznanih jurjevskih šeg in navad. To je naravni amfiteater, obkrožen z belimi brezami v neposredni bližini železniške postaje, hotela Bojana ter novega mestnega jedra. »V Jurjevanjski dragi, ki sprejme nekaj tisoč obiskovalcev se odvija osrednji program festivala. Rokodelska tržnica, otroške ustvarjalne delavnice, nastopi glasbenih skupin, srečanje otroških folklornih skupin "Pastirče mlado", državno srečanje odraslih folklornih skupin "Le plesat me pelji" ter tri večeri folklore ter zabavnega program se v čudovitem naravnem okolju prepletajo in ustvarjajo nepozabne spomine« (Jurjevanje v Beli krajini). Črnomaljski plac je osrednje prizorišče v starem mestnem jedru Črnomlja, kjer se odvijajo jutranji nastopi folklornih ter glasbenih skupin ter festival poustvarjene ljudske glasbe EtnoFolk. Ostala prizorišča v času Jurjevanja pa so še trg pred cerkvijo Sv. Duha, Primožičeva hiša, Galerija Laterna, cerkev Sv. Duha, Mladinski center BIT, konferenčna dvorana Obrtno-podjetniške zbornice Črnomelj,

Črnomaljska klet – Vinarsko informacijski center Bele Krajine, staro mestno jedro Črnomlja ter Dijaški dom in OŠ Mirana Jarca (Jurjevanje v Beli krajini).

4.4 Spremljajoči dogodki Jurjevanja

Festival Jurjevanje v Beli krajini je dogodek, s katerim zaživi večji del Bele krajine, predvsem pa Črnomelj. Metlika pogosto ni omenjena, kljub temu da v osrednjem programu nastopa tudi metliška folklorna skupina Ivan Navratil. Največji folklorni festival v Sloveniji je od leta 2004 vključen v seznam mednarodnih folklornih festivalov pod okriljem CIOFF-a, obenem pa je tudi največja folklorna prireditev v Beli krajini. »V zadnjem obdobju je organizatorju uspelo prireditev razširiti, tako da je le-ta prerasla v osrednjo turistično in zabavno prireditev v tem delu Slovenije, pri čemer je ohranjanje folklorne dediščine, pristne kulinarike in rokodelstva še vedno rdeča nit celotne prireditve. Po številnih prizoriščih v mestu se v dneh prireditve prepleta staro ljudsko izročilo s sodobnimi izvedbami glasbe in plesa« (Fabjan v Jurjevanje 2008, 3). Osrednje prizorišče v Jurjevanski dragi tekom festivala obiše preko deset tisoč obiskovalcev. Standardni obiskovalci prihajajo s področja Bele krajine in Dolenjske, hkrati pa tudi turisti s celotne Slovenije ter izven meja Republike Slovenije. Skozi program predstavitve domačih in tujih folklornih skupin skozi dan poteka več zanimivih dejavnosti, kot so tržnica domače in umetnostne obrti (rokodelski sejem), kulinarčna delavnica, nastopi ljudskih pevcev in godcev ter folklornih skupin v starem mestnem jedru, otroške igre, likovna kolonija, razne predstavitve, likovne in druge umetniške delavnice, različne razstave, seminar na temo oblačilne podobe, strokovno srečanje o dediščini itd. V času festivala pa se lahko obiskovalci udeležijo tudi nekaterih spremljajočih dogodkov, ki se odvijajo v sklopu festivala. Obiščejo lahko prodajno razstavo Okus po belokranjsko, ki promovira in popularizira belokranjsko tradicionalno gastronomsko ponudbo. Na osrednjem trgu v Črnomlju si lahko ogledajo Etnofolk festival, ki je namenjen predvsem mlajši in srednji generaciji, saj lahko poslušajo glasbene skupine, katerim je skupno igranje avtorsko preoblikovane ljudske glasbe. V organizaciji Športno-rekreativnega društva Črnomelj se lahko udeležijo kolesarskega izleta Z biciklom po Beli krajini, ki nosi skrajšano ime Goni kolo in tekaške prireditve Jurjev tek. Pod okriljem osnovnih in srednjih šol celotne Bele krajine pa lahko obišejo likovne in literarne natečaje, na katerih udeleženci z različnih zornih kotov obravnavajo in sprejemajo vlogo in lik Zelenega Jurija ter Jurjevanja. Petdnevno dogajanje se ob večerih zaključuje z bogatim zabavnim programom, kjer se predstavijo

narodnozabavni ansambli in trenutno najbolj popularne glasbene skupine (Predstavitev folklornega festivala 2008).

4.5 Jurjevanje v Beli krajini 2010

Letošnje petdnevno Jurjevanje v Beli krajini 2010 je potekalo od srede 16. do nedelje 20. junija. Tudi letos je bil poudarek na ohranjanju in prikazu jurjevskih in kresnih običajev ter obredov, ki so jih pokazale belokranjske folklorne skupine, kot gostje pa so se poleg domačih predstavile še skupine iz Bolgarije, Bosne in Hercegovine, Hrvaške, Slovaške in Makedonije. Letošnje Jurjevanje je poleg folklornih skupin in raznovrstnega spremljevalnega programa zaznamovala tudi podelitev naslova Evropske destinacije odličnosti 2010. Prestižni naslov, ki ga Evropska komisija podeljuje turističnim produktom iz vzhajajočih destinacij, temelječih na trajnostnem turizmu. Letošnja novost je bila tudi nekoliko spremenjena postavitev na osrednjem prizorišču, saj so s tem skušali izkoristiti lastnosti naravnega amfiteatra in s tem doprinesiti h boljši kakovosti doživljanja dogodka, tako na zvočnem kot na vizualnem področju (Fabjan in Črnič v Jurjevanje 2010, 5–6).

Jurjevanje v Beli krajini 2010 so uradno začeli s sredinimi otvoritvami razstav. V sodelovanju z OŠ Mirana Jarca Črnomelj so pripravili kulinarično delavnico izdelovanja prest, odprli so razstavo domače obrti rokodelke Ivanke Sajovic z naslovom Lutke narodnih noš in belokranjske vezenine. V Pastoralnem centru je sledilo odprtje razstave ilustracij belokranjskih otroških izštevank, na koncu dneva pa še odprtje razstave belokranjskih jedi iz medu. Slavnostno odprtje 47. Jurjevanja v Beli krajini je bilo v petek ob 20. uri, kateremu je sledil folklorni program. Priča smo bili več kot »20-im folklornim nastopom, kjer so nastopile poleg domačih folklornih skupin (FS Dragatuš, FS Semiška ohcet, Semič, FS Stari trg ob Kolpi, FS KUD Božo Račić Adlešiči, MFS Ivan Navratil Metlika, FS Oton Župančič Vinica, FS Zeleni Jurij Črnomelj, FS Lepa Anka Preloka in ostale otroške FS) tudi folklorne skupine iz Slovaške, Makedonije, Bolgarije, Hrvaške in Bosne in Hercegovine« (Jurjevanje v Beli krajini).

Z organizacijo in obiskom so bili zelo zadovoljni, saj je v petih dneh festival obiskalo več kot osem tisoč obiskovalcev. »Na Jurjevanju se je predstavilo več kot 1000 nastopajočih, ogledali smo si lahko 6 razstav, videli več kot 25 samostojnih koncertnih nastopov, na glavnem odru se je zvrstilo več kot 20 folklornih skupin iz Slovenije in tujine, v zabavnem delu pa nas je

zabavalo 10 glasbenikov in skupin« (Jurjevanje v Beli krajini). Tako kot vsa leta poprej, so tudi letos želeli organizatorji občinstvo osveščati s folklorno dejavnostjo, ljudskim petjem in igranjem ter rokodelsko obrtjo. Kot spremljevalne dejavnosti so organizirali športno-rekreativne dogodke, kot sta Jurjev tek in Goni kolo, literarne natečaje, razstave domače in umetnostne obrti, koncerte drugih zvrsti glasbe ter Etnofolk festival. Petdnevna prireditev se je slavnostno zaključila v nedeljo ob 22. uri, kateri je sledil zabavni program z Ansamblom Rubin (Jurjevanje v Beli krajini).

4.6 Financiranje Jurjevanja v Beli krajini

Organizator Jurjevanja v Beli krajini je javni zavod RIC Bela krajina, ki je tudi odgovoren za finančno konstrukcijo. Uradni pokrovitelj prireditve je Občina Črnomelj, medtem ko so donatorji Občina Metlika, Občina Semič ter JSKD, območna izpostava Črnomelj. Uradna voda festivala je Costella, sledijo srebrni, bronasti, mali ter medijski sponzorji. Letošnji medijski sponzorji so bili Vaš kanal, Radio 1 Odeon, Radio Sraka, Radio Krka, Dolenjski list ter belokranjski lokalec Belokranjec. Srebrni sponzorji so bili Danfoss Compressors d.o.o., Begrad, Banka Koper, Komunala Črnomelj d.o.o. in Teleg-m d.o.o. Med bronaste sponzorje so se uvrstili Zavarovalnica Tilia d.d., Slovenska turistična organizacija, Breza-plus d.o.o., Mercator, Acer d.o.o., Nova ljubljanska banka d.d. ter Vinska klet Kmetijske zadruge Metlika. Ostali sponzorji so še Krka d.d., Zavarovalnica Triglav d.d., Globalno varnostni sistem, EMV Vrščaj d.o.o., Ambiens d.o.o., Avtohiša Vrtin d.o.o., Gozdno gospodarstvo Novo mesto, Kompas – poslovalnica Črnomelj, GPI d.o.o. in drugi (Jurjevanje 2010, 51–71).

Razvidno je, da so bili finančni partnerji v letu 2010 podjetja iz Bele krajine, predvsem iz Črnomlja in okolice ter nekaj malega iz Novega mesta. Opaziti je možno, da je v letošnjem letu manj sponzorjev kot prejšnja leta, kajti Bela krajina sodi med šibkejšje regije, zato se jo je gospodarska kriza še bolj intenzivno dotaknila. Ravno tako ni opaziti sponzorjev gostinskih ter trgovskih storitev, katere so imele v prejšnjih letih večjo vlogo. Ker je prireditev odvisna od občine in sponzorjev, bodo morali organizatorji v prihodnje bolj intenzivno delati na tem področju. Se pravi, potrebno bo privabiti čim več sponzorjev iz ostale Slovenije, ki razpolagajo z veliko večjimi finančnimi sredstvi, kajti povečanje obsega financ bi pomenilo tudi kvalitetnejšo in obsežnejšo prireditev.

5 ANALIZA ANKET

5.1 Pridobivanje podatkov

Za raziskavo sem sestavila anketni vprašalnik, ki je vseboval 15 vprašanj, od tega 10 v povezavi z Jurjevanjem v Beli krajini in 5 demografskih vprašanj. Anketirala sem naključne obiskovalce Jurjevanja v Beli Krajini, in sicer na dan prireditve, ki je bila v soboto 19. junija 2010. Nisem se odločila za anketiranje zgolj mladine, saj mi le-ti ne morejo objektivno odgovoriti na vprašanje, ali bodo v svojem odraslem življenju nadaljevali z obiskovanjem in organiziranjem Jurjevanja v Beli krajini. Zato sem raje anketirala vse starostne skupine, na podlagi katerih bom izvedela, kateri dejavniki vplivajo na udeležitev posamezne starostne skupine in s tem ugotovila možnosti za nadaljevanje prireditve v prihodnje. Sprva sem težko pridobila soglasje od udeležencev, saj so vsi mislili, da gre za anketo organizatorjev prireditve in s tem vprašanj o prehrani in ostalih faktorjih prireditve. Ko pa sem jim razložila, da pišem diplomsko o njihovi folklorni prireditvi, so vsi radi volje pomagali in mi tudi zaželeli uspešno pisanje. Tako sem v dokaj kratkem času, seveda s pomočjo prijateljev, pridobila 100 pravilno izpolnjenih anket, katere bom analizirala v nadaljevanju.

5.2 Povzetek podatkov, pridobljenih z anketiranjem

5.2.1 Struktura anketirancev

Skupno število pridobljenih veljavnih anket je 100, med katerimi je bilo 64 % anketirank in 36 % moških udeležencev prireditve. Povprečna starost anketirancev je 31 let. Največ anketiranih (42 %) živi v mestnem, urbanem in gosto poseljenem naselju, 37 % jih živi na vasi, medtem ko v primestnem tipu naselja 21 %. Od tega jih ima 28 % trenutno dokončano srednjo šolo, 27 % anketirancev višjo ali visoko šolo, 20 % gimnazijo, 10 % dokončano ali nedokončano osnovno šolo, 3 % oseb poklicno šolo ter 12 % univerzitetno izobrazbo ali več. Več kot polovica (51 %) je zaposlenih, 32 % je dijakov ali študentov, medtem ko je 7 % brez zaposlitve. 3 % je zasebnikov, 3 % upokojujencev, 3 % kmetovalcev, ter eden stalno honorarno zaposlen.

5.2.2 Splošna analiza vseh vprašanj

Najprej bom predstavila rezultate vsakega vprašanja posebej, nato pa bom anketirance razdelila med dve starostne skupine in primerjala odgovore mladih obiskovalcev, do vključno 29 leta starosti, in vseh ostalih. Najprej se lotimo analize odgovorov o poznavanju ozadja prireditve.

5.2.2.1 Poznavanje zgodovinskega ozadja Jurjevanja v Beli krajini

Večina (60) vprašanih je vedela, da je rdeča nit prireditve v Beli krajini ohranjanje in varovanje kulturne dediščine. Odgovor, predstavitev starodavnega običaja, je obkrožilo 19 obiskovalcev, medtem ko je za rdečo nit izbralo druženje in veseljačenje domačih in tujih obiskovalcev kar 20 udeležencev. Za odgovor obuditev mestnega jedra v Črnomlju, pa se je odločila le 1 oseba. Tudi iz naslednjega vprašanja je razvidno, da udeleženci poznajo zgodovino prireditve, saj je 58 udeležencev napisalo, da je prireditev dobila ime po Zelenem Juriju, 11 pa po Sv. Juriju. Kar 26 oseb je napisalo, da je dobila ime po starem običaju jurjevo, po tradiciji praznovanja pomladi. Le 1 oseba ni največja poznavalka, saj je napisala, da je prireditev dobila ime po Jurjevanski dragi, po osrednjem prizorišču prireditve. Vendar tu je ravno obratno, saj je draga dobila ime po prireditvi. Večina (64) je mnenja, da gre pri Jurjevanju za ohranjanje belokranjske plesne, pesemske ter oblačilne dediščine, 30 ljudi je mnenja, da gre za izvirno obliko predstavitve starih šeg in navad, le ena oseba se je opredelila, da gre zgolj za še eno prireditev. 5 oseb je obkrožila, da gre za spodbujanje mladih k druženju v mestnem središču. S tega lahko sklepam, da večina obiskovalcev pozna ozadje Jurjevanja v Beli krajini oziroma, da se ga udeležujejo ljudje, ki jih to zanima.

V teoretičnem delu sem pisala, da se prireditev odvija junija, čeprav je praznik Sv. Jurija 23. aprila, ko bi aprilsko vreme lahko marsikdaj pokvarilo razpoloženje obiskovalcev. Za mnenje, ali se prireditev Jurjevanje v Črnomlju odvija v pravem času, sem povprašala tudi anketirance. V večini (85 %) se strinja, da se odvija v pravem času, medtem ko jih 15 % ugovarja. Ugovarjajo pa le tisti najbolj zagrizeni podporniki starodavne šege, saj so mnenja, da ne glede na vreme, je potrebno prireditev uprizoriti v času praznika.

Zgoraj sem ravno tako omenjala, da je bil prvoten pomen organiziranja prireditve varovanje in ohranjanje kulturne dediščine v Beli krajini, katero so potem razširili z raznimi

spremljevalnimi dejavnostmi. Udeležence sem vprašala, ali se jim zdi, da organizatorji vse preveč dajejo pomen na zabavni večerni program, s katerim prireditev izgublja prvoten pomen. Odgovori so bili sledeči. Za pritrdilni odgovor se je odločilo 37 obiskovalcev, medtem ko je bila večina (63) obiskovalcev mnenja, da prireditev ne izgublja prvotnega pomena.

5.2.2.2 Razlogi za obisk Jurjevanja v Beli krajini

Obiskovalce sem spraševala, koliko časa že obiskujejo festival, ter izvedela, da večina obiskuje prireditev vsakoletno, od rojstva. Od vseh stotih anket sem izločila nekaj posebnostev, ki so prireditev obiskali, prvič, drugič, tretjič ali petič ter pri njih pogledala, kdo jih je navdušil za obisk. Če gledam anketo v celoti, so v 19-ih primerih udeležence navdušili starši, v 45-ih prijatelji, v 4-ih učitelji oziroma profesorji, v 5-ih anketah je bil odgovor partnerji, v 13-ih mediji, 14 oseb pa se je za obisk odločilo samih. Izmed vseh anketirancev je prireditev obiskalo prvič 5 oseb, 2 upokojenca in 3 zaposlene osebe. Enega upokojenca so navdušili mediji, enega prijatelji, medtem ko so ostale navdušili prijatelji, mediji in partner. Osebi, ki sta se prireditvi udeležili drugič sta stari 19 in 24 let, nad obiskom pa so jih navdušili prijatelji. Tretjič sta prireditev obiskali tudi predstavnici nežnejšega spola, stari 36 in 40 let, kateri sta bili povabljeni s strani prijateljev in partnerja. Mediji so navdušili tudi 52-letnico, ki je prireditev obiskala četrtoč. Med posebnostmi sem uvrstila tudi 2 samozaposleni in 3 zaposlene osebe, stare med 30 in 46, ki so prireditev obiskali petič. 46-letnico so pritegnili mediji, 30-letnika partnerka, 33-letnika učitelji oziroma profesorji, ostala dva pa prijatelji. Ostale anketirance nisem uvrstila med posebnosti, saj prireditev obiskujejo več ali manj že od nekdaj.

V anketnem vprašalniku sem navedla pet razlogov za obisk Jurjevanja v Beli krajini, katere so morali obiskovalci razvrstiti od 1 do 5, kjer je 1 pomenilo, da je ta razlog najpomembnejši in 5, da je ta razlog najmanj pomemben. Obiskovalci so jih razvrstili takole. Razlog druženje s prijatelji je bil največkrat označen s številko 1. Na prvo mesto ga je dalo 36 oseb, medtem ko je 34 oseb dalo na prvo mesto ogled domačih in tujih folklornih skupin. 17 oseb je na prvo mesto dalo podpori organizatorjem pri ohranjanju starih šeg in običajev, 8 poslušanju tamburaških skupin in ljudskih pevk ter 5 oseb zabavanju do poznih jutranjih ur. Kako so razvrstili razloge po pomembnosti lahko vidimo tudi v spodnji tabeli (glej tabelo 5.1).

Tabela 5. 1: Rangiranje razlogov za obisk prireditve po pomembnosti

	Najbolj pomemben (1)	Bolj pomemben (2)	Pomemben (3)	Malo manj pomemben (4)	Najmanj pomemben (5)
Druženje s prijatelji	36	8	23	27	6
Podpora organizatorjem pri ohranjanju starih šeg in običajev	17	14	27	22	20
Ogled domačih in tujih folklornih skupin	34	18	22	16	10
Poslušanje tamburaških skupin in ljudskih pevk	8	42	20	18	14
Zabavanje do poznih jutranjih ur	5	18	8	17	52

5.2.2.3 Predlogi obiskovalcev za prihodnje

Obiskovalce sem v anketnem vprašalniku vprašala, če poleg bogatega kulturnega programa podpirajo spremljevalne dejavnosti, ki se odvijajo v času Jurjevanja, kot so otroški folklorni festival, kolesarski maraton, Jurjev tek, Etnofolk festival, rokodelski sejem, likovne delavnice itd. Odgovor je bil v večini (93) pritrديلen, medtem ko 7 obiskovalcev dodatnih dejavnosti ne podpira, od tega 5 žensk in 2 moška predstavnika. Glede na ostale odgovore lahko rečem, da so to ljudje, ki se prireditve udeležijo zgolj zaradi ogleda folklornih skupin in poslušanja tamburaških skupin. Predvidevam pa, da prihajajo iz drugih krajev, saj so petim ljudem predlagali obisk prijatelji, enega so navdušili mediji, eno predstavnico pa partner. Medtem ko domačine že od malega navdušujejo starši in učitelji.

Pri odprtem vprašanju za predloge in nasvete za prihodnje sem dobila naslednje odgovore. Mnogi so pohvalili organizatorje in jim svetovali, naj se še naprej trudijo tako kot do zdaj, pohvalili pa so tudi letošnjo postavitev odra. Ena oseba jim je predlagala, da naj poskusijo narediti prireditev tako kot včasih. Svetovali so jim združitev oziroma povezavo vseh občin Bele krajine ter njihova društva, saj bodo tako bolj uspešni. Veliko opazk je letelo na večerni program in izbiro glasbenih skupin. Želijo si boljše, vendar slovenske glasbene izvajalce. Dva pa ste se pritoževala zaradi slabega ozvočenja. Kar se tiče osrednjega dogajanja, jim svetujejo

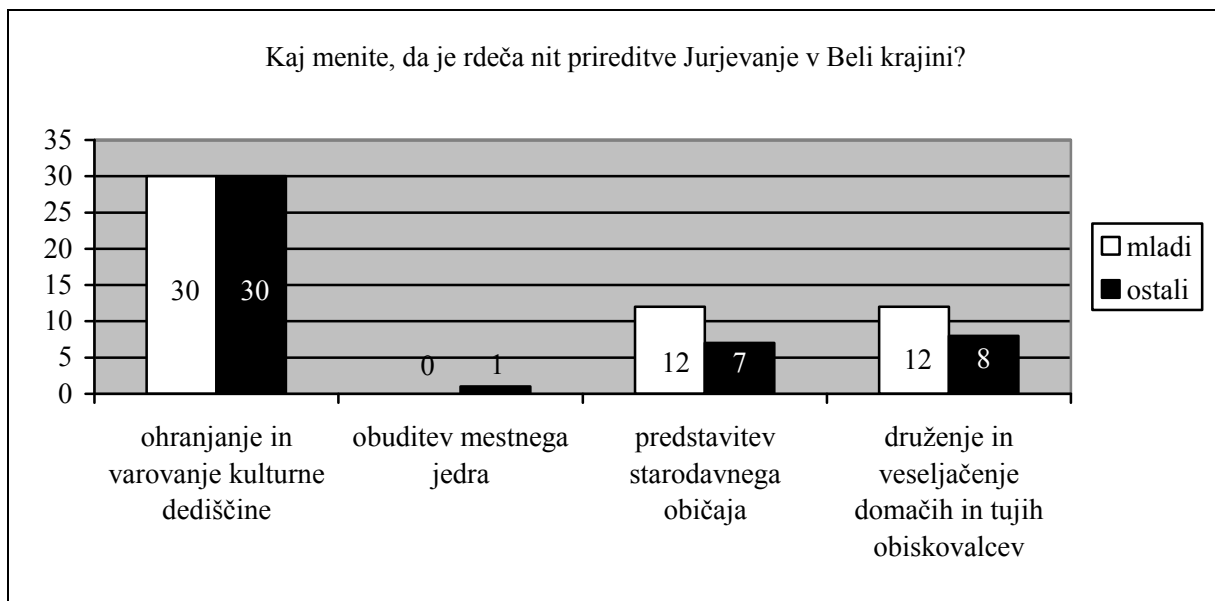
naj vključijo v program več etnološkega izročila, več prireditev za otroke, še več folklornih skupin, hkrati pa manj delavnic ob istem času. Nekaj obiskovalcev je predlagalo večjo medijsko odmevnost, da bi z njo privabili več obiskovalcev, tudi od zunaj. Ena oseba pa je poudarila, da naj medijsko predstavijo dogajanje pred cerkvijo Sv. Duha, saj je tam zelo malo obiskovalcev.

5.2.3 Primerjava odgovorov med mladimi obiskovalci ter ostalimi

Na začetku pisanja diplomskega dela sem si zastavila cilj, da želim od mladih izvedeti mnenje o ohranjanju in varovanju kulturne dediščine na primeru Jurjevanja ter njihov interes obiska v prihodnje. Vendar sem se naknadno odločila, da bom anketirala vse starostne skupine in tako lažje izvedela mnenja mladih ter jih primerjala z ostalimi. Preden začnem primerjavo, pa je potrebno še opredeliti mladino, katero Statistični urad Republike Slovenije opredeljuje kot mlade ljudi, stare od 15 do 19 let (Vertot 2007). Tako sem svoje anketirance razdelila v dve starostni skupini. V starosti med 15 in 29 let je 54 anketirancev, v starosti 30 in naprej pa je 46 anketirancev.

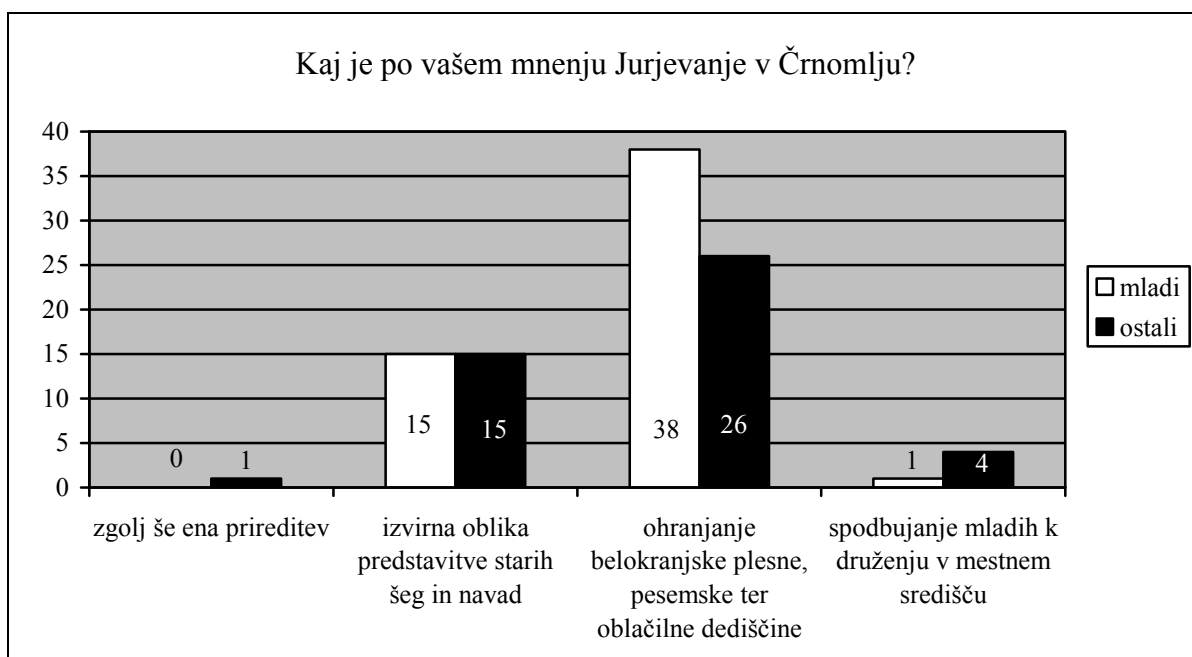
Pri prvem vprašanju, kjer sem udeležence spraševala o rdeči niti Jurjevanja, sta si obe starostni skupini enotni, saj je pri obeh kar 30 ljudi odgovorilo, da je rdeča nit ohranjanje in varovanje kulturne dediščine. Mladi so odgovor predstavitev starodavnega običaja obkrožili 12-krat, ostali 7-krat. Odgovor d, druženje in veseljačenje domačih in tujih obiskovalcev so mladi ravno tako obkrožili 12-krat, medtem ko ostali udeleženci 8-krat. Za obuditev mestnega jedra v Črnomlju je bila le ena starejša oseba.

Slika 5. 1: Rdeča nit prireditve Jurjevanje v Beli krajini

Pri četrtem vprašanju so vsi udeleženci dokaj enotni. Za 38 mladih je Jurjevanje v Črnomlju ohranjanje belokranjske plesne, pesemske ter oblačilne dediščine, medtem ko je pri ostalih isti odgovor obkrožilo 26 ljudi. Odgovor b, izvorna oblika predstavitve starih šeg in običajev je pri obeh skupinah obkrožilo 15 ljudi. Za trditev a, zgolj še ena prireditev, se je opogumila ena starejša oseba, za spodbujanje mladih k druženju v mestnem središču 1 mlada ter 4 starejše osebe.

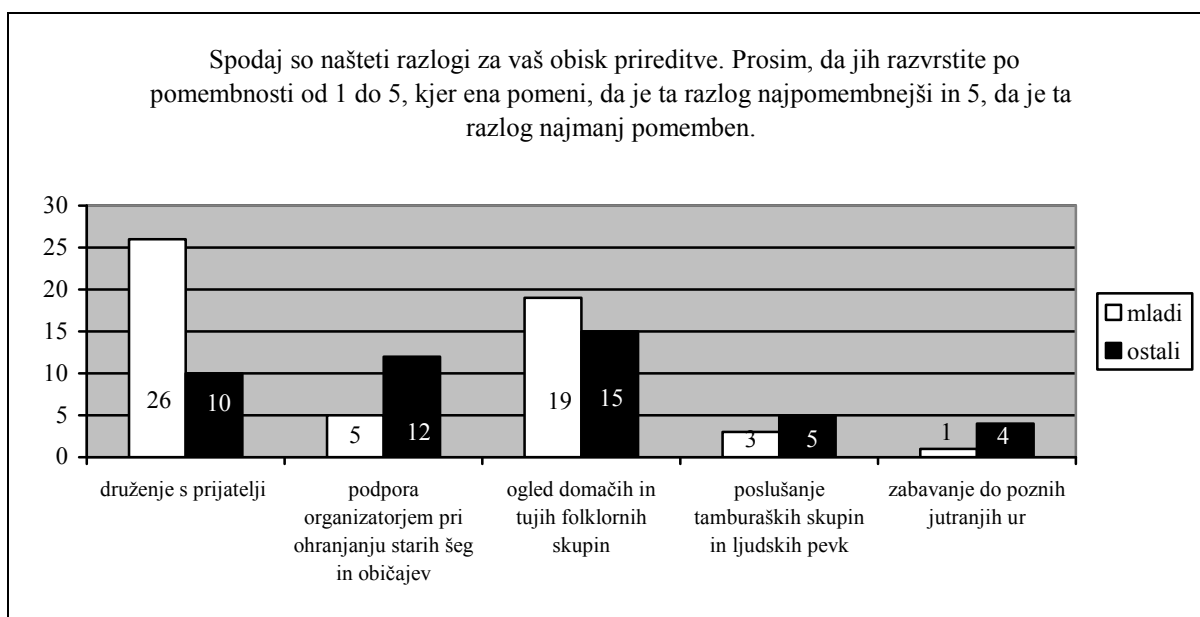
Slika 5. 2: Mnenja o prireditvi Jurjevanje v Črnomlju

Po mnenju 51-ih mladih in 34-ih ostalih obiskovalcev se prireditev odvija v pravem času, kljub temu, da je praznik Sv. Jurija 23. aprila. S trditvijo se ne strinja 15 obiskovalcev, 3-je mladi in 12 ostalih. Glede zgubljanja prvotnega pomena, se pravi pomena varovanja in ohranjanja kulturne dediščine, sta si obe starostni skupini enotni. Pri mladih se s trditvijo strinja 19 udeležencev, pri ostalih 18. Se pravi, da se skupaj 63 ljudi ne strinja z ugotovitvijo, od tega 35 mladih in 28 ostalih. Ravno tako so si enotni pri devetem vprašanju, kjer sem spraševala, ali podpirajo spremljevalne dejavnosti. 49 mladih in 44 ostalih podpira otroški folklorni festival, kolesarski maraton, Jurjev tek itd., medtem ko 5 mladih in 2 starejša ne podpirajo.

Mnenja mladih in ostalih se še najbolj razlikujejo pri razlogih za obisk prireditve. Kot sem predstavila že zgoraj, sem anketirance prosila, da razloge razvrstijo z ocenami od 1 do 5, kjer 1 pomeni, da je ta razlog najpomembnejši in 5, da je razlog najmanj pomemben. Mladi so na prvo mesto največkrat (26-krat) dali druženje s prijatelji, sledil je ogled domačih in tujih folklornih skupin (19-krat), podpora organizatorjem pri ohranjanju starih šeg in Običajev (5-krat), poslušanje tamburaških skupin in ljudskih pevk (3-krat) in zabavanje do poznih jutranjih ur (1-krat). Ostali obiskovalci pa so največkrat na prvo mesto dali ogled domačih in tujih folklornih skupin (15-krat), 12-krat so na prvo mesto dali podporo organizatorjem pri ohranjanju starih šeg in običajev, 10-krat druženje s prijatelji, 5-krat poslušanje tamburaških skupin in ljudskih pevk ter 4-krat zabavanje do poznih jutranjih ur.

Slika 5. 3: Rangiranje za obisk po pomembnosti (ocenjeni z oceno 1)

6 ANALIZA INTERVJUJA

6.1 Potek

Intervju sem opravila z gospodom Gregorjem Jevščkom, ki je izvršni producent prireditve Jurjevanje v Beli krajini. To delo opravlja že 7 oziroma 8 let, njegova naloga pa je izbor in delo odraslih folklornih skupin, tehnična koordinacija, jutranji program v starem mestnem jedru in celotni spremljevalni program. Z jurjevanjem se je seznanil že v rosnih letih, saj živi v neposredni bližini Jurjevanske drage, kjer se že od vsega začetka prireditev odvija. Kot etnolog in kulturni antropolog je pred leti organiziral raziskovalno delavnico na temo Jurjevanja in s tem pridobil določena znanja, ki so ga privedla k organizaciji festivala, saj so ga takratni organizatorji povabili k sodelovanju.

V ponedeljek, 23. avgusta, sem intervju izvedla na delovnem mestu intervjuvanca, v RIC-u Bela krajina, na katerega sem se predhodno najavila preko elektronske pošte. V samem transkriptu sicer ni naveden uvodni pozdrav in predstavljanje, ker sva z gospodom to opravila, preden sem začela intervju snemati. Za snemanje pa sem gospoda prosila za dovoljenje.

6.2 Pridobljeni podatki in videnje enega od organizatorjev

Po mnenju g. Gregorja Jevščka je rdeča nit prireditve Jurjevanje v Beli krajini vsekakor folklor, kot že od vsega začetka. Pobudniki festivala so prireditve organizirali z namenom, da se srečujejo belokranjske folklorne skupine, se izobražujejo in predstavljajo širši publiki. Pri izbiri imena niso imeli težav, saj je jurjevo najbolj prepoznavna ljudska šega Bele krajine, katera se je izvajala v dveh oblikah. Kot ljudski praznik na podeželju in kot Črnomaljsko obredje, katerega vsakoletno podoživijo v sklopu Jurjevanja v Črnomlju. Originalno se to ljudsko obredje izvaja aprila, na jurjevo, 23. ali 24. aprila, v sklopu prireditve pa ga samo ponovno uprizorijo. Običaj jurjevo želijo prikazati v izvorni obliki in sicer z oblačilno podobo, plesom in petjem, kot je moč razbrati iz starih zapisov.

Glavni razlog za obisk prireditve je pri vseh starostnih skupinah spoznati nekaj novega, kvalitetno preživeti prosti čas, uživati in se družiti, v osnovi pa folklor in občinski praznik. Po mnenju organizatorjev prireditev v vseh dneh v povprečju obišče od 7000 do 10000 ljudi.

Vendar za štetje obiskovalcev nimajo najete nobene skupine ljudi, ki bi to izračunala. To le predvidevajo glede na velikost prireditvenega prostora, Jurjevanske drage. V zadnjih desetih letih se je ta številka zelo povzpela, zadnji dve leti pa je v stagnaciji. Organizator meni, da ni razlog za stagnacijo gospodarska kriza, ampak naveličanost in ponavljanje programa. Vendar cilj organizatorjev ni masovno pridobivanje obiskovalcev, ampak kvalitetna izbira programa, skupin ter udeleževanje raznih delavnic in razstav. Gospod Jevšček pravi, da je to kulturno-turistična prireditev, s katero se udeleženci tudi nekaj naučijo. Kar se tiče pridobivanja folklornih skupin, pa gre vse preko razpisa, katerega objavijo na spletni strani. Domače skupine se morajo prijaviti na razpis zaradi umeščanja v program in poznavanja osnovnih informacij o skupini, medtem ko od tujih skupin zahtevajo videoposnetke in njihov program nastopa. Povpraševanja je veliko, vendar izberejo le tiste s primernim plesnim programom in s kvalitetnim nastopom. Ne izbirajo pa profesionalnih, kot je na primer zagrebški Kolo, saj nimajo finančnih sredstev za takšne skupine.

Intervjuvani je mnenja, da s spremljevalnimi dejavnostmi prireditev ne izgublja prvotnega pomena, saj gre za festival in ne za srečanje folklornih skupin, kot je na primer v Beltincih. Pravi, da je za vsak festival značilno, da poleg osrednje teme lahko zajema tudi ostale vsebine. To morda moti le tiste gledalce, ki pridejo gledati prireditev s strogo folklornega stališča.

Organizatorjeva velika želja za naprej je, da bi Jurjevanje delalo tematsko, vsaj kar se tiče folklore. Saj Jurjevanje je dobilo ime po mitološkem liku, ki ga poznajo vsi slovanski narodi, tudi narodi, ki izhajajo iz indoevropske grupacije. Vsi poznajo Zelenega Jurija oziroma mitološko osebo, ki prinaša pomlad. Ponekod je imenovan Zeleni Jurij, drugje Sveti Jurij, Šentjurij, Jarilo, Vesnik, švedski Bog grmovnik itd. Za vse pa je značilno, da prihaja na koncu zime oziroma v začetku pomladi in je prisoten do jeseni. Ta cikel od pomladi do jeseni posamezni narodi plešejo različno. Nekateri plešejo obredne plese pomladi, nekateri obredne plese jeseni, nekateri pa le zabavne plese, ki so na pogled bolj zanimivi in manj zahtevni, vendar brez mitološkega ozadja. Zeleni Jurij je pa v originalu obredni ples, ki govori o neki magični vsebini, vendar tako vsebino pleše zelo malo folklornih skupin. Sogovornikova želja za naslednja leta je torej, da bi gostili folklorne skupine iz tujine, da bi predstavile njihovo različico mitološkega lika. Se pravi, da bi v celoti prikazali letni cikel, od pomladi, preko poletja do jeseni. Vendar to je zelo težko izvedljivo, saj je sprva takšne skupine zelo težko najti, ni finančnih sredstev, povrhu vsega jih je pa tudi težko vklopiti v standardni program.

Potrebno bi bilo poiskati skupine, ki plešejo pomladni cikel, nato skupine s poletnim ciklusom in nazadnje z jesenskim. Tako bi jih bilo potrebno razvrstiti tudi na odru, vendar bi se zopet pojavil problem, kajti skupine, ki prihajajo iz daljnih dežel ne bi želele priti le za en dan. Edina rešitev bi bila, da bi po vseh slovenskih deželah, ki poznajo Jurija, v istem časovnem obdobju priredili vseslovensko Jurjevanje, kjer bi v roku 10-ih dni nastopile v vseh slovenskih deželah, poznanih po Jurjevem. Zato bi bilo potrebno povezati organizatorje Jurjevanj po vsej Sloveniji, se prijaviti na kakšen mednarodni razpis za dodatna finančna sredstva, saj bi bilo to izvedljivo le v takšnem smislu. Mogoče pa bi bilo kaj podobnega izvedljivo čez tri leta, ko Jurjevanje v Beli krajini praznuje 50-letnico.

Sogovornik je v intervjuju tudi potožil, da Črnomelj premalo ceni njihovega zavetnika, ne izkazuje nobene časti do Zelenega Jurija. Lahko bi mu na primer postavili spomenik v starem mestnem jedru, kjer vsakoletno, v sotočje Lahinje in Dobličice, obredno odvržejo zeleni koš. Želje pa so tudi, da to obredje Zelenega Jurija podoživi neko reinterpretacijo v kakšni gledališki skupini, baletu ali muzikalu. Vendar to so le ideje, ki so nujno potrebne za nadaljevanje festivala v prihodnje. Kajti, ko enkrat zmanjka idej, ni več smiselno ponavljati istega vzorca iz leta v leto, brez novosti.

7 PRIMERJAVA PODATKOV, PRIDOBLENIH Z INTERVJUJEM IN ANKETIRANJEM

Glede na pridobljene podatke iz intervjuja in anketiranja lahko sklepam, da večina udeležencev meni, da je rdeča nit Jurjevanja v Črnomlju ohranjanje in varovanje kulturne dediščine, organizator pa je še poudaril, da je rdeča nit vsekakor folklor. S tem lahko sklepamo, da so organizatorji prireditve v 47-ih letih uspeli ponovno združiti folklorne skupine, jih ustrezno izobrazili in ljudem pokazali, da starodavni običaj ni zamrl, saj so ga umetno oživili in s tem ustvarili gledališče zgodovine.

Mnenja o razlogih za obisk prireditve se razlikujejo. Mladi se Jurjevanja udeležujejo zaradi druženja s prijatelji ter zaradi ogleda domačih in tujih folklornih skupin. Ostali udeleženci so na prvo mesto uvrstili ogled domačih in tujih folklornih skupin, sledila je podpora organizatorjem pri ohranjanju ljudskih šeg in običajev. Medtem, ko je organizator mnenja, da se prireditve udeležujejo, ker želijo spoznati kaj novega, kvalitetno preživeti prosti čas in se družiti. Med mlade spadajo tudi srednjeolci, za katere je organizator rekel, da izkazujejo najmanj zanimanja za folkloro, zato lahko iz tega sklepam, da so ti na prvo mesto dali druženje, medtem ko so ostali, kar 19 od 54 oseb, na prvo mesto dali ogled folklornih skupin. Se pravi, ljudje se ne udeležujejo festivala zgolj zaradi zabave in druženja, temveč jim je v ospredju spoznati novosti, podpirati organizatorje ter s tem ohranjati folklorno dediščino.

Festival poleg folklornega dogajanja ponuja vrsto spremljevalnih dejavnosti. Nekatere ponujajo organizatorji prireditve, spet druge društva, kot na primer »Jurjev« tek in kolesarjenje, katerega organizira Kulturno društvo Črnomelj. Organizatorja in obiskovalce sem vprašala za mnenje ali Jurjevanje z obilico dodatnih dejavnosti izgublja prvoten pomen. Vendar je večina nasprotovala, saj to so le dodatne dejavnosti v okviru prireditve in se odvijajo čez dan, medtem ko osrednje dogajanje zavzame popoldanske in večerne ure. Organizator se je še branil, da je to festival, kjer morajo potekati še dodatne dejavnosti, saj če bi si želeli samo folklore bi odšli v kulturni dom, ki organizira srečanje folklornih skupin.

S pridobljenimi podatki lahko sklepam, da je vse več ljudi seznanjenih z dogajanjem na festivalu, ravno tako z zgodovinskim ozadjem Zelenega Jurija. Prireditve se ne udeležujejo zgolj zaradi druženja in zabavanja, vendar v ozadju tiči zanimanje za folkloro in s tem

spodbuda za ohranitev ljudskega obredja v prihodnje. V pogovoru z organizatorjem sem razbrala, da je tudi on presenečen nad trenutnim zanimanjem za folkloro, saj v zadnjih letih opaža, da ljudje v času nastopov obnemijo in z zanimanjem spremljajo program. Pravi, da je pred leti prejemal primitivne kritike od nepoznavalcev, zdaj pa ga presenečajo z kritikami in pohvalami glede plesnega ozadja folkloristov. S tem ohranja upanje, da mu nekega leta uspe uresničiti svojo največjo željo, to je vpeljava tujih folklornih skupin s svojimi obrednimi plesi.

8 ZAKLJUČEK

Ko je Zeleni Jurij vsako pomlad prišel med belokranjske ljudi, v to prelepo pokrajino nežnih brez in otožnih pesmi, so se ga ljudje vedno znova razveselili. Prinesel je srečo, rast obilje, veselje... in za to prejel darove. Vsako leto. Veliko let. Belokranjci si niso več predstavljali pomladi brez njega. Zeleni Jurij si ni predstavljal več poti brez Bele krajine... Tako se razvije tradicija, spletajo se zgodbe in razvijejo običaji. Ljudje se nikoli ne naveličamo ponavljajočih se dogodkov, stalnih srečevanj, znanih napevov, varnosti in pribežališča doma. Ob tem pa imamo radi tudi nove ljudi in dogodke, ki jih sprejmemo in vtekemo v svoja življenja (Organizacijski odbor Jurjevanja v Beli krajini 2009).

Največjo folklorno prireditev v Beli krajini so sredi letošnjega junija v Jurjevanski dragi pripravili že sedeminštiridesetič zapovrstjo. Povod za nastanek takšne prireditve je bil oživljanje tradicije ter skrb za dediščino, kar se je v dolgoletni tradiciji ohranilo, scenaristi pa so še marsikaj dodali ali spremenili. Še vedno pa je bistvo ohranjanje folklornega izročila ter predstavitev domačih ter tujih folklornih skupin. Jurjevanje v Beli krajini predstavlja na eni strani številne belokranjske folklornike, ki uspešno in vedno boljše predstavljajo tradicijo, na katero smo upravičeno ponosni, na drugi strani pa gosti številne umetnike iz celotne države in izven nje, mojstre domače in kulturne obrti, gostince, športnike, turiste itd.

Pobudnik Janez Kramarič je ponosen na to, da jim je pred sedeminštiridesetimi leti uspelo ponovno okrepiti zavest o vrednotah in pomenu tovrstne kulturne dediščine. Navdaja ga prijetna zavest, da je bil pri tem, skupaj s pokojnim Slavkom Grahkom, iniciator in še prijetnejša zavest, da generacije za njim nadaljujejo njegovo začetno delo in ga izpolnjujejo ob vse večjem razumevanju. Novi ljudje, organizatorji Jurjevanja, so prinesli nove ideje, odkrili še neodkrite stvari iz belokranjske zakladnice in vedno znova popestrili program te osrednje folklorno-turistične prireditve. Nadvse prijetna pa mu je ugotovitev, da njihovo delo počasi prevzemajo belokranjski šolani strokovnjaki, kar je jamstvo, da belokranjsko folklorno bogastvo ne bo spet tonilo v pozabo. Pravi, da smo vsi dediči te kulturne dediščine in vsi bi morali biti njeni varuhi (Janez Kramarič v Jurjevanje 2003, 6).

Na Jurjevanju v Črnomlju pripravljajo prikaz nekaterih elementov povezanih z Zelenim Jurijem. Gre za gledališko predstavo na umetno aranžiranem prostoru oziroma za izrazit pojav

folklorizma, saj je bil pojav že mrtev in potrebno ga je bilo umetno obnoviti. Nadaljnje življenje tega folklorizma je bilo povezano s predpisanim scenarijem, šlo je za igranje stereotipno prirejene rekonstrukcije. V letih praznovanja Jurjevanja v Črnomlju se je okrepila zavest o vrednotah in pomenu dediščine in s tem pojav folklorizma. Z jurjevanjem je nastalo nekaj novega, ne več jurjevanje, ampak neko javno praznovanje pomladi v Beli krajini, katerega del je prikaz dediščine nekdanje osrednje pomladne šege (Bogataj 1992, 322).

Jurjevanje je že od prve prireditve dalje spodbujalo in postavljalo na prvo mesto folklorni del prireditve. Njihova prioriteta je vsekakor folklor in z njo prikaz običaja v njegovi najbolj izvorni obliki. Na tem mestu lahko potrdim prvo hipotezo, ki pravi, da poskušajo organizatorji pokazati običaj v njegovi čim bolj izvorni obliki in sicer z oblačilno podobo, plesom in petjem, kot je moč razbrati iz starih zapisov. Tako pa ga bodo poskušali prikazati tudi v prihodnje, saj organizatorjeva največja želja je prikaz različnih slovanskih folklornih skupin, katere upodabljajo različne cikle prihoda Zelenega Jurija, od pomladi, preko poletja do jeseni.

Glede na rezultate ankete pa ne morem potrditi oziroma zavrniti druge hipoteze, ki pravi da so mladi v Beli krajini pripravljeni sodelovati pri organiziranju prireditve zato, ker v tem vidijo varovanje in ohranjanje kulturne dediščine. Konkretnega vprašanja v anketi nisem zastavila, lahko pa iz ostalih odgovorov sklepam, da mladi prireditev ne obiskujejo le zaradi zabavanja, ampak jih na prireditev vleče druženje s prijatelji ter ogled domačih in tujih folklornih skupin. Ozadje prireditve dobro poznajo, kar potrjuje tudi intervjuvani, saj mi je po končanem intervjuju priznal, da prireditev pride opazovat vse več ljudi. S tem misli, da ob nastopu folklornih skupin spremljajo gibe ter v mislih sestavljajo zgodbo Zelenega Jurija oziroma mitološkega lika, katerega poznajo vse slovanske kulture. Hkrati pa poslušajo povezovalca, ki predstavi folklorno skupino ter njihovo ozadje plesa.

Izvršni producent, Gregor Jevšček, je v intervju priznal, da je v zadnjih desetih letih število obiskovalcev naraslo, v zadnjih dveh letih pa obstalo. Krivdo za stagnacijo organizator ne pripisuje gospodarski krizi, ampak ponavljajočemu programu ter prireditvenemu prostoru. Povedal mi je približno število ljudi, ki vsakoletno obiše festival, vendar to število ne more biti realno saj nimajo nikogar, ki bi se dejansko ukvarjal s štetjem števila obiskovalcev. Ravno tako še niso poskusili opraviti kakršnokoli raziskave o obiskovalcih in o dejavnostih, ki bi obiskovalce pritegnile k obisku in s tem povečali število obiskovalcev. Vendar kot sem že omenila, njihov cilj ni masovno privabljanje ljudi, ampak kvalitetno ter inovativno

predstavljanje ljudskega običaja. Se pravi, uresničitev njegove velike želje o prihodu različnih, svetovno znanih folklornih skupin, ki opevajo in plešejo posamezne cikle Zelene Jurija. Vendar za kaj takšnega bi se bilo potrebno prijaviti na mednarodne razpise za financiranje, ravno tako bi bilo potrebno povezati vse belokranjske občine, bolj vklopiti občino Metlika, ki sedaj nima ravno vloge na tem festivalu, kljub temu, da spada pod Belo krajino. Vendar to je razumljivo, saj vsaka občina podpira svoj krajevni praznik in v Metliki je to Vinska vigred. V primeru povečanja festivala, bi ravno tako imeli krizo s prireditvenim prostorom, ki bi postal premajhen. Največji problem pa bi bile namestitve v Črnomlju, katerih primanjkuje že sedaj.

Za zaključek diplomskega dela lahko zapišem, da prireditvi Jurjevanje v Beli krajini kljub vsemu ne grozi izumrtje oziroma izguba prvotnega pomena, saj sem preko anket in intervjuja ugotovila, da festival obišče vse več izobraženih ljudi, kateri se zavedajo pomena ohranjanja kulturne dediščine. Tudi organizacijski odbor sestavljajo izobraženi ljudje, ki vedo, da mitološki lik Zeleni Jurij ponuja še velike možnosti za dopolnitev programa in s tem dvig ravnih celotne prireditve. Časi se spreminjajo, pojavljajo se nove ideje, novi ljudje, s tem pa tudi upanje za boljšo finančno zmožnost in uresničitev idej.

9 LITERATURA

Bogataj, Janez. 1992. *Sto srečanj z dediščino na Slovenskem*. Ljubljana: Prešernova družba.

--- 1998. *Smo kaj šegavi? Leto šeg in navad na Slovenskem*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Enciklopedija Slovenije. 1999. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Jevšček, Gregor. 2010. Intervju z avtorico. Črnomelj: 23. avgust.

Jurjevanje v Beli krajini. Dostopno prek: <http://www.jurjevanje.si/> (13. avgust 2010).

Klobučar, Borut. 2007. Pesem Hojte, Hojte k nam na Jurjevanje. Priredba. V *Jurjevanje 2009*, Helena Vukšinič, 4. Črnomelj: RIC Bela krajina.

Kuret, Niko. 1989. *Praznično leto Slovencev I*. Ljubljana: Družina.

Organizacijski odbor Jurjevanja 1999. *Jurjevanje 1999*. Črnomelj: Sklad RS za ljubiteljsko kulturno dejavnost območna izpostava Črnomelj.

Ovsec, Damjan J. 2010. *Praznovanje pomladi in velike noči na Slovenskem in po svetu*. Ljubljana: Modrijan.

Prireditveni odbor jurjevanja pri občini Črnomelj. 1997. *Jurjevanje 1997*. Črnomelj: Občina Črnomelj.

Prireditveni odbor. 2003. *Jurjevanje 2003*. Črnomelj: Zavod za turizem Črnomelj.

Razvojno informacijski center Bela krajina. 2008. *Jurjevanje 2008*. Črnomelj: RIC Bela krajina.

--- 2008. *Predstavitev folklornega festivala 2008*. Dostopno prek: http://www.jurjevanje.si/files/OPIS_FESTIVALA.pdf (16. avgust 2010).

--- 2009. *Jurjevanje 2009*. Črnomelj: RIC Bela krajina.

--- 2010. *Jurjevanje 2010*. Črnomelj. RIC Bela krajina.

Slovenski etnološki leksikon. 2004. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Slovenski veliki leksikon a-g. 2003. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Šmitek, Zmago. 2004. *Mitološko izročilo Slovencev*. Ljubljana: Študentska založba.

Valant, Milan. 1986. *Ljudski običaji in navede Slovencev*. Ljubljana: Samozaložba.

Veliki splošni leksikon. 2005. Ljubljana: DZS.

Vertot, Nelka. 2007. *Ob 12. avgustu, mednarodnem dnevu mladih*. Dostopno prek:
http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=1040 (19. avgust 2010).

Zavod za varstvo kulturne dediščine. 2010. *Kaj je kulturna dediščina?* Dostopno prek:
<http://www.zvkds.si/sl/varstvo-kulturne-dediscine/o-kulturni-dediscini/kaj-je-kulturna-dediscina/> (8. julij 2010).

10 PRILOGE

PRILOGA A: ANKETNI VPRAŠALNIK

Pozdravljeni! Sem absolventka Kulturologije na Fakulteti za družbene vede v Ljubljani. Za izvedbo diplomske naloge z naslovom Ohranjanje kulturne dediščine na primeru Jurjevanja v Črnomlju bi potrebovala vašo pomoč. Prosila bi vas, da si vzamete 5 minut časa in izpolnite spodnjo anketo. Zagotovljena vam je popolna anonimnost, zato vas prosim za iskrene odgovore.

1. Kaj menite, da je rdeča nit prireditve Jurjevanje v Beli Krajini? Ali gre za (obkrožite en odgovor):

- a) ohranjanje in varovanje kulturne dediščine,
- b) obuditev mestnega jedra v Črnomlju,
- c) predstavitev starodavnega običaja ali
- d) druženje in veseljačenje domačih in tujih obiskovalcev.

2. Po čem je po vašem mnenju prireditev Jurjevanje v Črnomlju dobilo ime (na črto napišite odgovor)?

3. Spodaj so naštetih razlogi za vaš obisk prireditve. Prosim, da jih razvrstite po pomembnosti od 1 do 5, kjer 1 pomeni, da je ta razlog najpomembnejši in 5, da je ta razlog najmanj pomemben.

- ___ druženje s prijatelji
- ___ podpora organizatorjem pri ohranjanju starih šeg in običajev
- ___ ogled domačih in tujih folklornih skupin
- ___ poslušanje tamburaških skupin in ljudskih pevk
- ___ zabavanje do poznih jutranjih ur

4. Ali je po vašem mnenju Jurjevanje v Črnomlju (obkroži en odgovor):

- a) zgolj še ena prireditev,

- b) izvirna oblika predstavitve starih šeg in navad
- c) ohranjanje belokranjske plesne, pesemske ter oblačilne dediščine
- d) spodbujanje mladih k druženju v mestnem središču

5. Koliko časa že obiskujete Jurjevanje v Črnomlju (na črto napišite odgovor)?

6. Kdo vas je navdušil nad obiskom prireditve (obkrožite en odgovor)?

- a) starši
- b) prijatelji
- c) učitelji/profesorji
- d) partner/ka
- e) mediji
- f) nihče

7. Ali se po vašem mnenju prireditve Jurjevanje v Črnomlju odvija v pravem času, glede na to, da je praznik Sv. Jurija 23. aprila (obkroži en odgovor)?

- a) da
- b) ne

8. Ali se vam zdi, da Jurjevanje kot prireditve izgublja prvoten pomen, se pravi pomen varovanja in ohranjanja kulturne dediščine v Beli Krajini. Se vam zdi, da vse preveč dajejo pomen na zabavni večerni program s trenutno popularnimi skupinami (obkroži en odgovor)?

- a) da
- b) ne

9. Ali poleg bogatega kulturnega programa podpirate spremljevalne dejavnosti, ki se odvijajo v času Jurjevanja, kot so otroški folklorni festival pod imenom »Pastirče mlado«, kolesarski maraton Goni kolo, »Jurjev tek«, EtnoFolk festival, rokodelski sejem in likovne delavnice (obkroži en odgovor)?

- a) da
- b) ne

10. Kaj bi svetovali organizatorjem prireditve? Imate kak predlog, nasvet za v prihodnje?

11. Izobrazba:

- a) dokončana ali nedokončana osnovna šola
- b) poklicna šola
- c) srednja šola
- d) gimnazija
- e) višja ali visoka šola
- f) univerzitetna izobrazba ali več

12. Trenutni tip naselja stalnega bivališča:

- a) mestni, urbani, gosto poseljeni
- b) primestni, med vasjo in mestom
- c) vaški

13. Ali ste sedaj:

- a) zaposlen
- b) samozaposlen, zasebnik
- c) kmetovalec
- d) stalno honorarno delo
- e) trenutno brez zaposlitve
- f) dijak/študent
- g) upokojenec/ka

14. Spol:

- a) moški
- b) ženski

15. Letnica rojstva: _____

Hvala za sodelovanje!

PRILOGA B: VPRAŠALNIK ZA INTERVJU

UVODNI SKLOP

- Mi lahko za začetek najprej poveste, kakšna je vaša vloga na Jurjevanju?
- Koliko časa že sodelujete pri organizaciji?
- Kdo vas je navdušil nad prireditvijo ter kdaj ste jo obiskali prvič?

O PRIREDITVI

- Mi lahko poveste, kaj je rdeča nit prireditve?
- Ali želite v okviru prireditve prikazati običaj jurjevo v čim bolj izvorni obliki?
- Kaj je po vašem mnenju glavni razlog za obisk prireditve?
- Kaj pa mladi, zakaj se oni odločijo za obisk prireditve? Kaj je njihov poglobitni razlog?
- Koliko ljudi v povprečju obišče prireditev (v vseh 5 dneh)?
- Je med njimi veliko tujcev?
- Ali vodite kakšno evidenco o obisku?
- Število ljudi iz leta v leto raste ali pada?
- Na kakšen način privabljate ljudi na prireditev?
- Kako je z nastopajočimi? Ali se radi udeležujejo? Imate kaj težav pri pridobivanju nastopajočih?
- Se vam morda zdi, da z obilico dodatnih aktivnosti prireditev izgublja prvoten pomen, kot ga je imela na začetku?

ZAKLJUČEK

- Za konec pa bi vas še vprašala, kako v bodoče. Ali se boste držali smernic, ki ste jih zastavili v zadnjih letih, ali načrtujeta kakšne novosti?
- Glede na to, da bo prireditev čez 3 leta obeležila 50-letnico, me zanima ali morda že razmišljate na kakšen način jo boste praznovali.

Najlepša hvala za sodelovanje!

PRILOGA C: TRANSKRIPCIJA INTERVJUJA Z IZVRŠNIM PRODUCENTOM JURJEVANJA V BELI KRAJINI

V (Petra Prešern): No, za začetek mi lahko najprej poveste, kakšna je vaša vloga na jurjevanju.

O (g. Gregor Jevšček): Jst sm na jurjevanju že kar nekaj let. Ne vem, 7, 8 let delam. Amm... Sem pa vedno delal bolj v programskem smislu, v kar se tiče folklorne, izbora folklornih skupin in delo s folklornimi skupinami. Pa nekako se tudi določena leta malo PR, malo tehnična koordinacija, pač vse splošno. Samo osnovna tista funkcija pa je folklorne skupine, odrasle folklorne skupine, pa nekako hmmm... se pravi to izbor, katere bojo se pravi izbor slovenske, tuje, zakaj tuje tudi avtomatsko, pa tudi to kakšen bo na primer tuki v starem v mestnem jedru ta jutranji program, pa v celoti spremljevalni program. Se pravi, popoldanski koncertni program ter mogoče nekatere druge skupine, kakšne razstave, tu pa tam,..

V: Kakšne delavnice..

O: Tudi mogoče, tudi nekaj malega.

V: Rekel ste pa, da 8 let že sodelujete?

O: Ja, ja, nekaj takega.

V: Kdo pa vas je navdušil nad prireditvijo oziroma kdaj ste jo prvič obiskali?

O: Ammm... Jaz sem sosed, čist zraven živim, blizu Jurjevanske drage. Poznam prireditev že odkar sem bil tak mejhen in sem bil zmeri zraven. Drugače pa sem delal kot etnolog in kulturni antropolog po izobrazbi, smo izdelovali eno raziskovalno delavnico smo imeli, na kateri smo raziskovali Jurjevanje v Beli krajini, se pravi zelo podrobno to temo oziroma kako nekatere nove vsebine pripeljati v jurjevanje. Kar smo pač rekli Jurjevanje, je folklorna prireditev in mi kot etnologi pogledamo iz etnološke smeri, kako pripeljati neke nove vsebine v jurjevanje in jaz sem pač to delavnico organiziral, smo jo tudi izvedli. Potem so me s strani občine Črnomelj, ki je bila takrat organizator, povabili k sodelovanju. Js sm prvo leto nekako sodeloval kot uvajanje novih vsebin. Pa smo delali neke razstave, pa smo začeli z Etnofolkom, kot nekim koncertom ljudske glasbe z sodobno obliko. Zraven pa spremljevalne prireditve, potem pa sem prevzel po dveh letih to folklorno, folklorni del, tako da sem še danes na tem. Otroško folkloro, folklorni festival, kar se tiče mlado, pa organizira kolegica, ki je tudi del tega.

V: Pa mi lahko poveste kaj je rdeča nit prireditve?

O: Ammm... ja vsekakor je še vedno folklor v ospredju. Folklorni festival je začel v letu 64 z namenom, da se srečujejo belokranjske folklorne skupine, ohranjajo belokranjsko folklornost skupin, izobraževanje skupin in predstavitev teh skupin. Potem smo sčasoma uvedli, uvajali, v goste povabli to folklorno skupino pa tisto, potem so še s tujimi začeli, to je bilo tudi v tujini zelo popularno, ko so zabavali med seboj narode in tako dalje. Vse kar je bilo v Evropi tudi aktualno.

V: Kaj pa v povezavi s tem običajem Jurjevo, po katerem je prireditev dobila ime?

O: Prireditev je dobila ime po jurjevem. Po jurjevem iz praktično enega razloga, ker je tudi to najbolj prepoznavna šega Bele krajine, se pravi Zeleni Jurij kot lik. Jaz ne vem, koliko si mitologijo študirala.

V: Sem tudi nekaj, ja.

O: V Beli krajini so dve obliki tega jurjevanja. Ti imaš v Črnomlju Jurjevanje kot prireditev in jurjevanje kot ljudska šega. Kot ljudska šega se je izvajala v dveh oblikah, se pravi ena je bila kot ta ljudski praznik na podeželju, kjer je mladina pač se odela enega v zeleno, kjer so hodili od hiše do hiše, po principu koledovanja. Koledovanje pomeni, da skupina mladeničev hodi, skupina mladih hodi od hiše do hiše, tam nekaj zaželi, dobre želje in potem dobijo nekaj v dar. Jurjevo je tudi eno izmed koledovanj. Druga oblika je črnomaljsko obredje. To je prav obredna igra, ki se je razvila s tem, da je mlada, pa tud mladi so iz grička v Črnomlju prišli v staro mestno jedro in tukaj izvedli ta obred in potem tisti koš vrgli v vodo na tromostovju, v sotočje Lahinje pa Dobličice. To je pa obredna igra, igra je pa to in pa metliška igra Turn. To sta dve najstarejši, se pravi ljudski obredni igri tuki v Beli krajini. In to najstarejši sloj ljudskih pesmi, ki jih tu uprizarjamo. Potem drugi sloj je bil, ko so prišli v Belo krajino s hrvaškega področja, z uskoki, potem pa tretji sloj so pa razni štajerski, ki so novejšega datuma, ki pa plešejo po celi Sloveniji.

V: Pa tega Zelenega Jurija še vsako leto v nedeljo uprizarjate?

O: Da, da. Oziroma letos niso zaradi dežja, ker je bil potem dež v nedeljo.

O: Zdej, treba je ločt to, da so vse te šege zamrle, naravno ne. Katera pač ni več živa, zamre potem in tako je tudi Jurjevo naravno zamrlo. Tam proti koncu 18. stoletja oziroma 19. In potem so takrat določeni narodni voditelji oziroma kulturniki nekako obujali to. To so šolske skupine, ki smo jih imeli tu v dragi. Če bi si malo bolj pogledali o gledališču zgodovine, se pravi gledališče zgodovine so neka skupina ljudi, ki umetno poustvari nek dogodek, ki se veže folklore, ne. In tudi folklorne skupine, kjer gre za folklorizem, se pravi so neko gledališče skupine, ki plešejo plese v teh oblačilih, ki naj bi bile avtentične za neki čas, gledane na prostem. Tak da, vse skupaj ne gre več za skupine, ki bi živele spontano še zdaj, pač to izvaja

zdaj folklorna skupina Zeleni Jurij iz Črnomlja, ta skupina ob koncu 80-ih oziroma začetku 90-ih ni delovala in je to obredje izvajala folklorna skupina iz Dragatuša. To ne gre za spontan pojav, ki bi se nadaljnje razvijal, vendar gre za neko gledališče, za neko ponazoritev. Isto kot bi imeli neko sestavo in bi potem te ponovitve prikazovali.

V: Saj Slavko Grahek in Janez Kramarič sta tudi želela s prireditvijo obuditi to tradicijo.

O: Da, da, saj kot pravim obuja se gledališče zgodovine. Že takrat, v začetku 20. stoletja so ponovno obudili to. Skupine, ki jim je bilo to zanimivo so to izvajali in delali, delali, potem skupina razpade in je potrebno zopet obuditi to. Je pa originalno to se izvajalo aprila, na jurjevo 23. ali 24. aprila, odvisno, na kateri strani Drave smo. Se je pa izvajalo tudi v Črnomlju. Mislim, pomembno je to, da je to v originalu črnomaljsko obredje, in edino Črnomelj ga ima v tej obliki. To je mestno obredje, ne in v originalu se izvaja za Jurjevo 23. ali 24. oziroma tisto nedeljo, ko so imeli meščani čas. V okviru Jurjevanja pa ga izvajamo samo pač, ker se imenuje Jurjevanje in ga pač še enkrat izvedemo. Ime prireditve je pač dobila po Jurjevem, kar je pač za Belo krajino znano. Ima pa jurjevo in jurjevanje dost malo skupnega, razen imena in teh povezav, ne.

V: Vendar ga pa tudi vi želite prikazati v najbolj izvirni obliki?

O: Ja, v izvirni obliki, drugače ga ne moremo kot v izvirni obliki. Pač z oblačilno podobo, kot je na razpolago in pa z z po tem zapisu, se pravi z petjem, kakor je pač zapisano. Je pa (nekaj sem mislil še povedati)... Je pa drugači kresovanje tudi. Jurjevanje je kot prireditev spremenila ime tudi, najprej je bilo Jurjevanje, nato Jurjevanje in kresovanje, potem Jurjevanje in kresovanje v Beli krajini in pa Jurjevanje v Črnomlju pa tak dalje, odvisno od organizatorja.

V: Kaj pa je po vašem mnenju glavni razlog za obisk prireditve, se pravi vseh starostnih skupin?

O: (tišina) Nekak v bistvu kot vse ostale prireditve. Spoznati nekaj novega, preživeti, kvalitetno preživeti prosti čas verjetno. So pa vse prireditve obiskane iz tega razloga. Se pravi zaradi nekega uživanja, kvalitetnega preživetja prostega časa, druženje in tak dalje. Tukaj je pač ta prireditev zelo zanimivo začela ponujat folkloro. Tako imajo drugi simfonični orkester, tretji koncerte, spet četrti majo pa... Mi imamo tukaj v osnovi folkoro, kateri pa dodajamo ostale vsebine. Kar se tiče pa ostalih vsebin pa nekako skušamo zajemati, glede na to da je Jurjevanje festival kultur, ki naj bi prikazoval kulture v različnih oblikah. Ne samo folkloro kot tisto folkloro, vendar jurjevanje v različnih oblikah, kulturo v različnih oblikah.

V: Kaj pa mladi? Se oni v bistvu udeležujejo tega festivala zaradi druženja in zabavanja do poznih večernih ur ali mislite, da tudi mladi gledajo na to, da bi ohranjali ta običaj?

O: Glejte, s folkloro je tak, kar vam mislim, da lahko potrdijo veliko mojih kolegov po Sloveniji, da se mladi zanimajo za folkloro tam v obdobju osnovne šole, kjer je ogromno folklornih skupin, prostih folklornih skupin ali v okviru osnovnih šol. Potem to zanimanje pade v času srednje šole, kjer praktično skoraj oziroma zelo zelo malo jih to zanima, nekatere pač, ne. Potem pa zopet naraste v času študija in kasneje. V času študija se ogromno posameznikov odloči za folkloro in mi jih lahko gledamo. In takrat naj bi bile te folklorne skupine nekako tudi najbolj uspešne. Po dejavnosti so najbolj ocenjene slovenske študentske skupine, kot je mariborska, ljubljanska Marolt, potem Maribor Študent, tak da...

V: V redu. Ja, koliko ljudi pa povprečno obiše prireditve, v vseh petih dneh skupaj?

O: Mi, tam, ocenjujemo od 7 do 10.000. Številka se je v zadnjih letih drastično povzpela. Mogoče je kakih 10 let nazaj bila to prireditev, ki jo je obiskalo tam 1000 do 2000 ljudi, zdej v zadnjih letih je pa prireditev pač postala vseslovenska, ni več tolik lokalnega značaja, imamo pač obiskovalce iz cele Slovenije in je v bistvu dost več ljudi.

V: Kaj pa tujci? Imate kakšen podatek, če se tujci morda udeležujejo?

O: Ne, ne...

V: Kaj pa te folklorne skupine, tuje ki nastopijo, pripeljejo kakšne spremljevalce sabo.

O: Ne, tuki nam je tako, da mi določimo število, kulk članov ima lahko folklorna skupina, saj jim mi plačamo tukaj bivanje, prehrano in tak dalje, ne. Zadeva je taka, da splošno velja princip, da organizator plača folklorni skupini bivanje, prehrano, kvalitetne pogoje nastopa, neka drobna darila in tako dalje. Hmmm... Skupina si pa sama plača potne stroške. To je pač nepisano pravilo in tako pač zadeva poteka. Mi, pač, kot festival, omejimo to številko, da ne bo vsaka skupina pripeljala še en avtobus turistov, katerim bi tudi mi plačali prehrano in tak dalje. Zato se to mal omeji, se reče, da lahko sprejmemo do 35 ljudi. Saj ima vsaka skupina približno 12 parov, to je okoli 26 ljudi, potem so strokovni vodja zraven, vodja za ples, za glasbo, glasbeniki in predsedniki društva. Tak je ponavadi, tako je po navadi ustaljeno.

V: Rekli ste, da število ljudi iz leta v leto trenutno raste.

O: Jah, no, trenutno smo vmogoče malo v stagnaciji zaradi tega, ker tudi mi nekako optimiramo zadevo, da ne pričakujemo, da bo zdaj na Jurjevanje prišlo 40.000 obiskovalcev. To bi bilo potem že premočno. Nek zdrav razum bi radi dosegli, smo bolj za to, da imamo kvalitetne skupine, da si imajo obiskovalci res kaj ogledat, pa predvsem to, da so mogoče udeleženci mogoče obiskovalci. Se pravi, da se udeležujejo razstav, likovnih delavnic in pa kaj takšnega. Da niso samo pač pasivni udeleženci, opazovalci ampak aktivni uporabniki.

V: Ja, na kakšen način pa privabljate ljudi na prireditve?

O: Hja, medije ne.

V: So bolj mediji?

O: Pa to je... Da, da. Je pač kulturno-turistična prireditve, kjer je bistvo, da se preko prireditve nekako izobrazijo. So pa to sigurno še vedno Belokranjci, je pa tudi kar nekaj iz ostale Slovenije.

V: Kako je pa z nastopajočimi, se radi udeležujejo ali jih morate prositi, po domače povedano?

O: Hmm...ja s folklornimi skupinami je tak, da dobivamo kar nekaj povpraševanj, se pravi ponudb od njih. Mi objavimo vsako leto razpis za to, se pravi objavimo obrazec na spletni strani, na katerega se prijavijo, ne. Tu je ogromno festivalov, ki imajo probleme, saj dobijo ponudbe iz Afrike, iz Azije, z Bližnjega vzhoda, kjer ne gre za prave skupine. V glavnem, težko je dobit praktično dobre skupine.

V: Potem date poudarek na to, da dobite predvsem kvalitetne skupine, ali se lahko tudi kakšne amaterske predstavijo.

O: S profesionalnimi skupinami je tko, te skupine so na primer Kolo iz Zagreba, potem iz Beograda, in za te skupine so zahteve take, da imajo plačano prevoz, avtobus, potem kamion za noše, potem spanje v hotelu, plus dnevnic na vsakega. In to so potem pogoji, ki lahko govorimo, da so skupine profesionalne in to so na ravni nekega simfoničnega orkestra ali kaj takega. To je potem profesionalna skupina, ki jo je potrebno tudi plačati. Vse skupine, ki jih imamo mi pa tukaj, oziroma ki jih ima 90 % festivalov, so pa amaterske skupine, kjer to delajo ljudje, ki imajo velka nagnjenja za folkloro. Ker pač imajo folkloro radi, radi nastopajo in tak dalje, ne. V Sloveniji mi nimamo nobene profesionalne skupine in jo verjetno tudi ne bomo mogli met. Načeloma pa imajo države profesionalne skupine, na primer opera in balet ima, se pravi profesionalno zaposlene baletnike, simfonike, gledališčnike, Slovensko narodno gledališče, na primer. Sam v Sloveniji pač, žal, nimamo profesionalne folklorne skupine, ki bi jih država sofinancirala.

V: Ja, kaj pa te domače, stalne folklorne skupine? One se morajo ravno tako prijaviti na razpise?

O: Ja, no, domače skupine se ne, prijavijo se zaradi tega, ker moramo mi imeti podatke o skupini, npr. kdo je vodja skupine, ker se vse to v letih spremeni. Koliko plesalcev bo nastopilo, koliko spremljevalcev, glasbenikov, s katerimi inštrumenti. Prijavijo se le zaradi tehničnih formacij. Da vem v bilten napisati, predsednik je ta pa ta, da ne napišem lanskega predsednika, saj se je lahko kaj spremenilo. In pa z namenom, da vemo, s katerim programom bodo nastopali, s katerim plesom oziroma koreografijo, da ima povezovalc tudi kaj za

povedati o skupini, koreografiji in tako dalje. To je pač ta razlog, zakaj se prijavijo domači, mislim, zakaj je potrebna prijavnica.

V: Se vam morda zdi, da s to obilico dodatnih spremljevalnih dejavnosti, kot je Etnofolk pa razne delavnice, Jurjev tek, kolesarjenje, ali s tem prireditev izgublja prvoten pomen?

O: Ahhh... Ja tisti, ki gledajo prireditev s strogo folklornega stališča, da. Potem bi lahko poimenovali prireditev Srečanje folklornih skupin, kjer je samo srečanje folklornih skupin, kot je na primer v Beltincih. Mi imamo pa to festival, ki je nekaj drugega. Festival pa ima dosti širše vsebine, lahko pač dosti več vsebin zajema. Na primer, Jurjevega teka in kolesarjenja nismo mi organizatorji, ampak kulturno društvo in se samo odvija v času festivala in se samo časovno sklada.

V: No, potem pa za konec bi vas še vprašala, kako v bodoče? Se boste držali smernic, ki ste si jih zastavili v teh zadnjih letih ali načrtujete kakšne novosti?

O: Bom tak reku. Moja velka želja je, da bi Jurjevanje delalo tematsko, kar se tiče folklore. Ker mi imamo tukaj eno veliko prednost, ker se poimenujemo po Jurjevanju in po Zelenem Juriju, ker če pogledamo malo mitologijo. Aaa... Zelenega Jurija obhajajo praktično vsi slovanski narodi. Tudi narodi, ki izhajajo iz indoevropske grupacije. Pravijo, da imamo mi tu obseg od Indije do Rusije, jugovzhod, Evropa, pa Skandinavija. Vsi smo tu v tem kotlu. Vsi poznajo zelenega Jurija oziroma neko mitološko osebo, lik, ki prinaša pomlad. Ki je v bistvu, če pogledamo globoko v mitologijo istega izvora, in Zeleni Jurij, in Jarilo in švedski bog gromovnik in tako dalje. In zdej, jst bi rad nekak delal na tem, da bi prikazali različne narode na to temo. Na te obredne položaje, kar je na tem obredju. Ampak, ker finančno nam ni izvedljivo, nam ne dopuščajo pogoji, da bi povabli eno folklorno skupino iz Indije. To je zelo zahtevno, saj folklorne skupine plešejo plese nekega določenega kraja. Ok, to so pač plesi, ki so jih plesali na zabavah ali pa so to obredni plesi. Na primer, ko Jurij je v originalu obredni ples, ni pa zabavni ples. In v ta obredni ples je nekako s tem, ko so oni nehali verjet v magično moč obreda, izgubil na pomenu in je postal samo neka igra otrok v obredju oziroma v obliki plesa na vasi. In obrednih plesov pa pleše zelo malo folklornih skupin, ker so precej zahtevni, tudi niso mogoče tako zanimivi za gledalce, če pogledamo so te zabavne koreografije vse sestavljene iz nekih zanimivih poskočnih migov, ki so zanimive za oko, pa tudi lepe za plesat, ne. Obredni so pa pač, obred pa govori o neki magični vsebini, ne. Zato je to tudi bolj zahtevno kot pač en drug ples. In zdej, če bi se dalo pod kakšnimi pogoji, bi jst zdej gledal na to, da delamo na tem da vsako leto gostimo skupine, ki prikazujejo del tega obreda. Ker poznamo ta obred, zajema v celoti letni cikel. Se pravi od spomladi, preko poletja do jeseni in nekako tudi ta krog potem zaključli. Vendar to je vse nakako povezano z

logističnimi, takšnimi in drugačnimi zmožnostmi. In zdej, dokler smo na tem položaju, delamo to, pač kar delamo.

V: Pa ste se že pozanimali za kakšno tujo skupino, ki izvaja plese nekega cikla?

O: Ne. Imam, na primer, kontakte iz Evrope s skupinami, na primer čisto konkretno s Slovaške, ki plešejo zaključek tega obdobja. Mi 'mamo prihod pomladi, oni imajo Moreno oziroma smrt Morene, ki se prikazuje na koncu tega obdobja. To je skupina iz Tropkova na Slovaškem. Na primer smo pa že imeli primer, ki ga plešejo tuki sosedje naši, Hrvati in smo meli že nekaj teh skupin, ki prikazuje ta ples. Tudi letos smo imeli skupino iz Bolgarije s koreografijo Georgi, ki je prikazovala ta Georgiodance, se pravi Jurjevo, to njihovo bolgarsko različico. Tak, da nekako, skos gledam, da skrbim, da skupine to plešejo. Potrebno je skupaj povadit, pa podpirat, če so v programu, da vemo, kam jih postaviti, v kateri program vstopiti. Kako bi to zgledalo, če bi jaz hotel povabiti skupine, ki plešejo določeno tematiko, na primer obredne plese spomladanskega časa. Jaz moram to dati v razpis na svetovnem merilu, to pa dokler bo ta razpis prišel do tiste skupine, da se bo ona prijavila, da ona dejansko to pleše. Moram pogledat videoposnetke, vse pregledat, da ta skupina res vse to pleše. Kajti lahko se zgodi, da skupina pokaže posnetek izpred dveh let. Skupina lahko v dveh letih popolnoma razpade in potem je to čisto ena druga skupina in ne tista, katera je poslala posnetke. To je potem problem. Ker s temi skupinami je dost, dost problemov, ne. In zaradi tega je ta zadeva tako zahtevna. Ker to bi potem zgledalo kvečjem kot en projekt, kjer bi morali se prijaviti na en mednarodni razpis, da bi dobili sredstva za to. In to bi se moralo danes začeti delati, da bi potem čez tri leta lahko to dejansko izvedli. Kot nekaj na novo, da bi sodelovali. Ampak to so moje sanje (tišina). Mogoče za 50 let.

V: Ravno to sem vas sedaj želela vprašati. Če bi mogoče uspelo ob 50-letnici kaj takega narediti?

O: Upam, upam. Zdej razmišljamo o teh mednarodnih razpisih in to je zmeri ta problem finančni, ker to zahteva ogromno ogromno logistike in ogromno financ. To je potem treba tudi ustrezno v program vklopiti in vpeljati vse skupaj. Ker zopet ne paše imet, ker bi mogli imet prav poseben večer samo tega obredja, in to zopet ne paše skup, da imamo mi neke skupine, ki plešejo plese, ne vem, začetka 20. stoletja in potem skupine, ki plešejo obredne plese, ki so mogoče nastali pred nekaj stoletji in so se le malo preoblikovali v tem času. Mi bi mogli imet prov posebi samo ta večer za to. Zdej si pa predstavljajte, kako je dobit skupino za en večer iz tujine, ne. Že slovensko... ja, no slovenske so dost že da dobit le za en večer in z bližnje Hrvaške tudi. Vse ostale skupine pridejo najmanj za tri dni. Je pa potrebno tej skupini dati, kjer je 35 do 40 ljudi, za spat, pa za jest. Jaz vsako leto na primer sodelujem s 1200 člani

folklornih skupin, saj ima vsaka skupina minimalno 35 članov, 'meli so pa tudi po 45 članov. To je precej zahtevna zadeva, saj za 45 folkloristov oder v velikosti 10x12 ni dovolj velik, zato mora imeti ne vem 18x16, tudi toliko večjo streho. Jurjevanska draga, kot prostor, spet tako velkega odra ne more imeti, ker tega praktično ne zmore prenest. Če je tako velik oder, je spet logistično problem. To je na milijone zahtev, na katere moraš razmišljati v takem primeru.

V: Imate kakšno drugo željo še za 50 let, če mogoče že kaj razmišljate?

O: Ne, tak daleč se nismo pogovarjali, tudi zaradi tega, ker pač odbor je pač trenutno tak, kot je, tu so posamezniki iz različnih kulturnih ustanov iz Črnomlja in, aaa, to se zna, da bi se tudi spremelno, in s tem tudi ideje. Moja je vsekakor, da bi Jurjevem posvetili izredno pozornost. Moja želja je tudi, da Jurjevo v Črnomlju, prav praktično v Črnomlju nikdar ni doživel časti, zato naj zaradi mene postavijo spomenik Zelenega Jurija sredi Črnomlja. Samo v glavnem morali bi na tem dosti dosti več delati, to pa pač zahteva neko profesionalno raven, tudi z mogoče zaposlitvijo koga, da to res nekak še naprej poteka. To je tak ne. Še vedno delujemo polprofesionalno. Se pravi amatersko delamo profesionalne zadeve.

V: Kako pa na primer občinarji oziroma mestna občina podpira to?

O: Ja, občina je tukaj sofinancer, finančno pokriva prireditve. Saj vsaka občina ima krajevni praznik oziroma pravzaprav mestni praznik. In občina Črnomelj ima Jurjevanje. Na primer, občina Metlika ima Vinsko vigred, Semič ima Semiško ohcet. In vsaka s svojim največjim finančnim deležem pokriva svojo prireditve. V Trebnjem je na primer Trebanjski koš, v Šentjerneju imajo...

V: Jernejevo.

O: Jernejevo, na primer, ne. In Črnomelj ima to Jurjevanje. Občina nam sigurno logistično pomaga, komunala je tudi na primer občinski zavod, ki nam ogromno pomaga s tehničnega vidika. Saj je potrebno šotore, odre, šanke nam ona rihta, pa potem... Potrebno je celo mesto očistiti, travo pokositi, mesto na novo belijo vsako leto. To so take zadeve, ki vse spadajo zraven prireditve, ne. Treba je širše gledati prireditve. Če bi se mi šli, da je to srečanje folklornih skupin, potem imamo to lahko v kulturnem domu in povabimo 5 skupin in je to to. Če je pa to neki večjega, pa to marsikaj drugega za seboj potegne, ne. Tak, da mi imamo zihir take želje za 50 let, kot sem jih razložil. To bi bilo super. Naše želje so tudi, da to obredje Zelenega Jurija podoživi neko reinterpretacijo v kaki gledališki skupini, mogoče v kakem mjusiklu. Zakaj pa ne. Lahko, na primer, te belokranjske pesmi simfonični orkester zaigra. To je resna interpretacija. Damo eno ljudsko glasbo nekemu glasbeniku in jo po svoje reinterpretira, saj ni mus, da je folklor, zakaj pa baletniki ne bi zaplesali kaj takega. Ampak to vse potegne za sabo ogromno dela, idej in finančnih sredstev pa tak dalje, ne. Saj je za vsak

posamezen inštrument potrebno imeti skladbo in to mora nekdo zapisat, kar pa je precej zahtevna zadeva. Za take ideje je potrebno nekaj let, in če sedaj začnemo, bo čez tri leta lahko kaj takega ratalo, da postavimo kaj takega na oder. Mislim, idej je bilo dosti, saj jurjevanje se je včasih praznovalo po celi Sloveniji, no mislim, dobr, po celi glih ne, vendar na Koroškem, v Prekmurju, Dolenjska, Bela krajina, tudi Primorska...

V: Štajerska.

O: Aaa.. Zk pa ne bi te skupine, ki jih imamo tukaj, pa naj pride skupina iz Indije za 10 dni in skupaj z našimi nastopajo po celi Sloveniji, v sklopu Jurjevanja, ne. Mislim, vse je možno.

Magdalena se tudi praktično po celi Sloveniji odvija.

V: Ja, upanje vedno ostaja.

O: Ja, dokler imamo ideje... Saj ko enkrat zmanjka idej, ni več smisel prirejanja. Če se samo ponavlja iz leta v leto isti vzorec, potem to nima smisla. Ne za tiste, ki komunicirajo, niti za nastopajoče, ne za gledalce, ne. Vsako leto so pač potrebne neke nove ideje. To lahko rečem iz lastnih izkušenj

V: Ja, v redu. Jaz sem v bistvu z intervjujem zaključila. Zahvalila bi se vam za sodelovanje in vam zaželela uspešno organiziranje še naprej.